

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2014-2017

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Dana Kratochvíle

Vliv rodiny na zdravý duševní vývoj dítěte

Praha 2017

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Marie Vacínová, CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2014-2017

BACHELOR THESIS

Dana Kratochvíle

The family influence on the healthy mental development of a child

Prague 2017

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PhDr. Marie Vacínová, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Dana Kratochvíle

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala zejména vedoucí práce PhDr. Marii Vacínové, CSc. za její odbornou pomoc, trpělivost, vstřícnost a celkově velmi milý přístup při zpracování této bakalářské práce. Děkuji i všem ostatním, kteří mi byli při tvorbě mé bakalářské práce nápomocni a podporovali mě po celou dobu studií.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá především všemi vlivy ovlivňující zdravý duševní vývoj dětí. Rozebírá jednotlivé aspekty těchto vlivů a snaží se najít vhodný kompromis řešení při výchově dětí, a to z pohledu dnešní doby 21. století, která je plná spěchu, stresu, nejistoty a přímo vytváří velmi nevhodné výchovné prostředí. Dále se snaží v rámci menšího průzkumu zjistit aktuální pohled lidí různých věkových skupin na tuto problematiku.

Klíčová slova

Adopce, děti, negativní vlivy při výchově, rodina, rozvod, vliv elektronických hraček, vliv sportu a kultury na děti

Annotation

This thesis mainly deals with all influences affecting the healthy mental development of children. It analyzes various aspects of these influences and trying to find a suitable compromise solution for raising children, and that in today's world of the 21st century which is full of rush, stress, uncertainty and directly creates a very inappropriate educational environment. It tries within a smaller survey to determine the current view of people of different age groups on this issue.

Keywords

Adoption, divorce, family, children, the impact of electronic toys, negative influences in the education, sports and culture influence on children

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 FUNKCE RODINY A JEJÍ VÝZNAM PRO VÝVOJ DÍTĚTE	10
1.1 Biologicko-reprodukční funkce	12
1.2 Ekonomicko-zabezpečovací funkce.....	13
1.3 Výchovná funkce, genderové rozdělení rolí v rodině	15
2 NEJDŮLEŽITĚJŠÍ FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ PSYCHICKÝ VÝVOJ DÍTĚTE.....	17
2.1 Druhy výchovy v rodinách.....	19
2.2 Role matky a otce.....	19
2.3 Jedináček vs. sourozenci	20
2.4 Vliv neúplné či disfunkční rodiny na dítě	21
2.5 Psychické a fyzické násilí	24
3 OSTATNÍ VNĚJŠÍ VLIVY NA VÝCHOVU DÍTĚTE	25
3.1 Školní prostředí a kamarádi	26
3.2 Nové sociální jevy a životní styl	27
4 STÁDIA VE VÝVOJI OSOBNOSTI DÍTĚTE	30
4.1 Předškolní a školní věk	31
4.2 Změny chování v pubertě a v dospívání	33
5 NÁHRADNÍ PÉČE O DÍTĚ, VÝCHOVA MIMO RODINU	34
5.1 Formy náhradní péče.....	34
5.2 Rizika adopce a pěstounské péče	38
6 TEORIE DUŠEVNÍHO VÝVOJE DÍTĚTE	40
7 PSYCHICKÁ DEPRIVACE U DĚTÍ	41
8 PŘÍČINY PSYCHICKÝCH PROBLÉMŮ DĚTÍ A PORADENSTVÍ.....	42
9 OBLASTI VÝZKUMU	46
9.1 Základní cíl	46
9.2 Metoda a organizace průzkumu	47
9.3 Zkoumaný soubor	48

9.4	Interpretace výsledků průzkumu	50
9.4.1.	Působení moderních technologií a hraček na duševní vývoj dětí.....	50
9.4.2.	Subjekty a jejich vliv na duševní vývoj dětí	51
9.4.3.	Aplikace a vymáhání dodržování trestů při výchově dětí.....	54
9.4.4.	Výchova dětí a jejich vedení k samostatnosti a odpovědnosti.....	55
	ZÁVĚR	60
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	62
	SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	64
	SEZNAM PŘÍLOH.....	66

ÚVOD

Být rodičem, je ta nejsmysluplnější věc co znám, a proto námět mé bakalářské práce, byl pro mne jasnou volbou. Co více může ležet na srdcích milujících rodičů, než dobrá výchova jejich potomků, která pozitivně ovlivní jejich duševní i fyzický vývoj do budoucna. Bohužel, byť si většina z nás stále ještě myslí, že to nemůže být tak těžké, opak je pravdou. Je to prakticky jeden z nejtěžších a zároveň nejdůležitějších úkolů, na kterém v rolích rodičů pracujeme, a to od narození našich dětí až do jejich dospělosti. Ani pak naše úloha zcela nekončí, protože ten, kdo není rodičem, nepochopí, s jakým úskalím se setkáváme během výchovného období našich dětí, čemu jsme nuceni někdy čelit, a proto tato zkušenost je nepřenositelná.

V úvodní části bakalářské práce se zabývám samotným významem rodiny, jako sociální skupiny, jejíž výchova nás ovlivňuje po celý život, vč. jejích hodnot a zásad, ale především lásky a vzájemné komunikace. Rozebereme si také jednotlivé výchovné metody, jejich dopady na formování dítěte pro další etapy jeho života, stejně tak analýzu jednotlivých aspektů ovlivňujících postupně celkový vývoj dítěte v různých sociálně – společenských fázích.

Jsem si vědoma, že existuje spousta odborné literatury na toto téma, ovšem má práce nemá být brána jako příručka či návod „jak správně vychovat dítě“, jen jakýmsi námětem k zamyšlení nad určitými fakty, negativními poznatky, kterými se snažím tuto problematiku přiblížit a zároveň nastínit určité způsoby řešení některých otázek, které nás při výchově dětí neustále provází. Do jaké míry ovlivňuje vývoj dítěte pouze rodinné prostředí vč. všech jejích aktérů, zvyklostí, názorů, postojů, morálních hodnot a jakou moc mají v otázce vlivu na vývoj psychiky dítěte další vnější činitelé, jako jsou např. škola, kamarádi, kultura, sport, média a jiné?

Věřím, že tato práce může pomoci na některé z těchto otázek najít odpověď a případně poskytnout i malou radu, či navedení jiným směrem v rámci aplikace výchovných metod a postupů, jejichž uplatnění může dopomoci alespoň jednomu dítěti ke šťastnějšímu dětství, k vytvoření vhodnějších podmínek pro jeho rozvoj a optimálnímu začlenění do společnosti.

TEORETICKÁ ČÁST

1 FUNKCE RODINY A JEJÍ VÝZNAM PRO VÝVOJ DÍTĚTE

Rodina patří mezi nejstarší a nejdůležitější sociální skupiny s určitými nastavenými morálními kodexy a postoji poplatné té které době. Existuje ideální typ rodiny? Vzhledem k tomu, že každý z nás preferuje jiné zvyklosti, neexistuje na tuto otázku jednoznačná odpověď, nicméně určitým pokrokem je přechod z patriarchálního typu rodiny na rovnostářský. Muži již připustili, že ženy mají stejná práva, možnosti, ale i schopnosti jako oni a tudíž je nutné se vzájemně domluvit, respektovat, a to zejména při výchově jejich dětí v rodině.

Vztahy v rodinách se institucionalizují, manželství je bráno jako základ, není to ovšem úplně nutné, neb další typy soužití bývají založeny na principu volného soužití. Rodinu většinou prezentují manželé a jejich vlastní či adoptované děti, společně žijící ve stejné domácnosti. Popsat jednoznačně princip rodiny jako takové, není zjevně jednoduché, byť existuje několik známých formulací, které specifikují tuto instituci. Co je zcela evidentní, jsou dané, nezastupitelné role jednotlivých členů rodiny a jejich vzájemné, propojené vztahy napříč celou rodinou. Rodina by měla svým členům poskytnout potřebné ekonomické i sociální zázemí, podporu, bezpečí, umět zprostředkovat určité zkušenosti a pomoci zejména dětem k jejich uplatnění v běžném životě. Je to především rodina, která působí na celkové postupné zrání dítěte. Členové rodiny většinou bydlí spolu a využívají všech výhod materiálních i nemateriálních, navzájem se podporují a měli by umět uspokojit většinu svých vzájemných potřeb. Pomocí rodiny se dítě začleňuje do společnosti a získává určitý sociální status. Ze všeobecného hlediska má rodina tedy za úkol několik funkcí, a to zejména biologickou - reprodukční, výchovnou, ekonomickou, emociální, společenskou, sociální, ale i psychologickou.

Teoretickou funkci rodiny jsme si objasnili, ale jak je to ve skutečnosti v praxi, v reálném životě, zejména v dnešním 21. století, kdy není čas na nic a stále všichni někam spěcháme. Kdo opravdu vychovává naše děti, jsme to my rodiče, nebo námi najaté chůvy na pár hodin denně, či naši prarodiče, kteří se tak často a rádi obětují pro naše potomky, nebo event. naše kamarádky na mateřské dovolené, sousedky apod. Přiznejme si, že zejména silné ročníky se sedmičkou na začátku, kteří mají rodiče již dříve v důchodovém věku, rádi tuto pomoc vítají a oceňují. Otázkou je, do jaké míry je vhodné takovou pomoc využívat a kdy už to hraničí se zneužitím laskavosti našich prarodičů a dalších potencionálních „chův“ našich dětí.

Pohled na tuto problematiku je velice individuální, a to vzhledem k časové vytíženosti jednotlivých rodičů, jejich finančním možnostem a celkovému způsobu života. Zejména však záleží na vztazích mezi rodiči a dětmi, tzn. i se snachou a zetěm. Ti, možná šťastnější z nás, kteří bydlí společně či poblíž prarodičů, většinou tento problém tolik neřeší.

Nejhůře jsou na tom mladí rodiče, kteří mají babičky a dědečky v produktivním věku, tzn. sami pracovně činní, do důchodu ještě daleko a přitom mají vlastní koníčky, záliby, ale vnoučata by rádi vídali častěji a pomohli více.

Ze všeobecného hlediska je však tato pomoc velmi vítána jakýmkoliv rodičem s malým dítětem, což na druhou stranu přináší sebou i nemalé problémy. Prarodiče jsou tímto způsobem více začleněni do domácnosti svých dětí, to znamená, automaticky předpokládají, že mohou ve všem radit. Zasahují v různých osobních záležitostech, zejména vztahových, vyjadřují se k chodu domácnosti a také přispívají svými zkušenostmi při výchově dítěte, což druhá strana většinou velmi nelibě nese. V takových situacích nejvíce záleží na přizpůsobení se všech zúčastněných stran a určité vzájemné toleranci.

Stále však je nepsaným pravidlem, že rozhodující slovo ve výchově vlastního dítěte má vždy jeho rodič, akceptace tohoto faktu ze stran prarodičů by měla být samozřejmostí. Jestliže je vyžadována dlouhodobější či pravidelná pomoc ze strany prarodičů (samoživitelka, nutnost chodit do práce), je nutné zvolit rozumný výchovný kompromis, a to tak, aby vyhovoval co nejvíce potřebám dítěte.

V případě, že s prarodiči není rozumná řeč v této oblasti a porušují dohodnutá pravidla, je lepší, pro klid v rodině si objednat na kratší časový úsek profesionální chůvu, event. požádat kamarádku se zkušenostmi s dětmi. Mít chůvu v dnešní době není nic již mimořádného, nabídka v této oblasti je značně rozsáhlá a je z čeho vybírat, jen záleží na našich kritériích. Najít však velmi oddanou, kvalitní a spolehlivou chůvu na hlídání, která vyhoví našim požadavkům a s dítětem si padnou tzv. do oka, není zase tak jednoduché jak se zdá. Pokud máme pochybnosti, určitě se vyplatí vyzkoušet nejdříve více chův. Největší zájem o tyto služby stále převažuje v Praze a ve větších městech.

Je vždy lepší si předem stanovit přesná výchovná pravidla a zásady v rodině, snažit se je dodržovat, ale zbytečně nelpět na maličkostech, které by mohly dobré rodinné vztahy zbytečně narušit. Nezapomínejme, že vztahy dětí s prarodiči jsou velmi důležitou součástí jejich životů, obohacují je, učí se úctě a respektu ke starším lidem a mnohému se přiučí vzájemně. Naopak prarodiče pookřejí v přítomnosti dětí, mají větší chuť do života, cítí se důležití, potřební a mají opět komu nabídnout svou lásku a starost.

Přesto je velmi důležité, aby dítě vnímalo své rodiče, jako ty nejdůležitější při své výchově a nepřenechávali jsme nechtěně tuto roli svým prarodičům a více se věnovali svým dětem osobně. S tím velmi úzce souvisí další fenomén této doby „work life balance“, který popisuji níže v mé práci.

1.1 Biologicko-reprodukční funkce

Tato funkce patří nesporně mezi nejzákladnější pro vznik rodiny, zahrnuje nejen vzájemnou lásku, doprovázenou intimním životem partnerů, ale zároveň jde o zachování rodu, tzn. zplození dítěte a starost o něj. Rodina se tudíž nabízí jako nejoptimálnější prostředí pro zplození dětí, které jsou smyslem našich životů, dávají jiný význam našim vztahům, ať už partnerským, či manželským. Zplozením nového človíčka začínají automaticky fungovat i ostatní funkce rodiny, a to zejména výchovná a ekonomická. Bohužel, dnešní doba plná stresu, nejistoty citelně zasáhla i do této oblasti. Děti rapidně ubývá, na jednu ženu v plodném období vychází v průměru 1,3 dítěte a to převážně díky oddalování plazení dětí na pozdější věk (30 – 40 let). Začaly výrazně přibývat problémy s otěhotněním, k čemuž nemalou měrou také přispěla nevhodná strava, znečištěné

ovzduší a všudypřítomný stres ve všech sférách našeho života. Muži mají problémy s plodností procentuálně na stejné úrovni zhruba jako ženy, a proto zásluhou pana Ladislava Pilky, zakladateli tzv. asistované reprodukce, neboli umělého oplodnění (před více jak 30 lety), mohou dnešní bezdětné páry podstoupit všechny testy a lékařské zákroky s nadějí, že i ony se dočkají svého vytouženého dítěte. Přestože tato strastiplná a zdlouhavá cesta s velmi nejistým výsledkem stojí nemalé finanční prostředky, každý rok podstupuje v ČR tento náročný postup mnoho dalších nových párů s vidinou naděje, mít vlastní dítě. V Česku se díky asistované reprodukci narodí 4,5 % dětí, tj. cca 5 tis. dětí ročně, oproti tomu v 80. letech, to byla zhruba jen desítka dětí¹.

1.2 Ekonomicko-zabezpečovací funkce

Pokud se dva lidé rozhodnou mít potomka, což je zejména v dnešní době rozhodnutí závažné, musí počítat s tím, že jeden z nich zůstane určitou dobu doma s dítětem, a tudíž příjem do společného rozpočtu bude značně zúžen, oproti vzrůstajícím nákladům na straně druhé. Tento fakt je natolik nesporný, že většina dnešních mladých lidí, oddaluje založení rodiny na nejvíce možnou pozdější dobu a snaží se mezitím ekonomicky zabezpečit pro tento účel. Tenhle postoj je velmi individuální, poněvadž každý z nás má jinou představu o zabezpečení hmotnými i nehmotnými statky, vč. ostatních priorit. Záleží jen na nás samých, čemu dáme přednost. Musíme se uvědomit, že pro většinu z nás představuje vlastní dítě tu největší životní investici. Jenom vstupní finance při narození dítěte tvoří nemalou částku v řádu tisíců Kč, náklady stoupají a s nástupem do školy se vše minimálně zdvojnásobí, nemluvě o sportovních a jiných zájmových kroužcích. Proto je velmi prozíravé začít šetřit pravidelně již od narození potomka, byť by to měla být jen minimální finanční částka. I z těchto malých částek, může vzniknout v době dospělosti dítěte zajímavá finanční rezerva na prvotní výdaje v dospělosti, či na pokrytí studia na vysoké škole.

¹ Dark Side, a.s. *Stop neplodnosti*. [cit. 2014]. Dostupné z: <http://www.stopneplodnosti.cz/>

Proto bychom měli děti začít učit finanční gramotnosti již v útlém věku, aby získali správný vztah k penězům, vážili si každé koruny, byli schopni si sami šetřit a peníze rozumně využívat. Určitě je vhodné děti správně motivovat a zapojit do šetření vlastních peněz pro své vysněné věci, adekvátně k jejich věku. Mnohé banky dnes již nabízejí dětské konto s vlastní kreditní kartou pro děti dokonce již od 8 let, s možným nastavením finančního limitu pro výběr hotovosti. Záleží pouze na rodičích, jak uznají sami za vhodné a jaký druh tohoto spoření, místo klasického prasátka, využijí pro svého potomka. Nehledě na fakt, že tento způsob je i praktický pro prarodiče, kteří mohou tento účet využít, pokud si neví rady s druhem dárku k narozeninám či k vánocům pro své vnoučce².

I tady však platí, že méně je více. Bohužel, v dnešní době se stalo v některých rodinách pravidlem, že děti od narození místo klasických dětských hraček, dostávají, zejména od prarodičů, tzv. kapesné, ve formě většího finančního obnosu. Děti jsou tudíž již od malička vystaveni nadbytku peněz, což se samozřejmě nevhodně podepisuje na jejich výchově a hospodaření s penězi.

Další formou ekonomického zabezpečení našich potomků, jsou určitě spořicí účty, podílové fondy, různé druhy pojištění, které většinou dětem zakládají moderní rodiče brzy po narození. V dnešní době, kdy je finanční trh přesycen těmito nabídkami, není určitě problém si vybrat vhodný typ šetření pro naše účely. Existují různé specializované typy pojištění, např. studijní, či svatební, kdy je pojištění sjednáno na určitou dobu trvání nebo dosažení určitého věku dítěte a po té je možné peníze vybrat. Zabezpečit své děti lze i vhodně nastaveným vlastním pojištěním, a to pro případ úrazu s doživotními následky, nebo při nenadálém úmrtí.

„O tom, jakou finanční „zátěž“ jsou děti (při vědomí toho, jak je takové konstatování z pohledu vyznávaných rodinných hodnot nevhodné), svědčí porovnání přes veškeré peněžní příjmy. Jestliže v domácnostech bez dětí (tj. v úplných čistých rodinách) připadalo v roce 2012 na osobu 16 740 Kč těchto hrubých příjmů měsíčně (a v čistém

² © Česká spořitelna, a. s. [online]. Dostupné z: <http://www.csas.cz/banka/nav/osobni-finance/osobni-ucet-cs-ii-fresh-ucet/o-produktu-d00022378>

14 788 Kč), pak v úplných čistých rodinách s dětmi to bylo o čtvrtinu méně, jen 12 609 Kč (v čistém pak 10 713 Kč)“³.

1.3 Výchovná funkce, genderové rozdělení rolí v rodině

Tato nejdůležitější funkce, se v podstatě stává celoživotní náplní všech rodičů, je to jejich nejtěžší role v životě. V těhotenství si partneři většinou plánují dopředu, jak budou jednou vychovávat své dítě společně, řídit se radami a zkušenostmi renomovaných dětských psychologů, vyhýbat se chybám, které na nich, dle jejich názoru, páchali jejich vlastní rodiče při jejich výchově a snažit se prosazovat spíše liberální výchovu. Jaké je však překvapení samotných rodičů, když zjistí, že realita je následně jiná a prakticky se sami učí za pochodu, jak reagovat, jak se chovat a jak působit na dítě co možná nejlépe úměrně k věku. Mnohdy dochází k tomu, že dokonce částečně, či zcela kopírují výchovné metody vlastních rodičů, které tak nedávno ještě odsuzovali. Dítě se první vjemy, slova, názory, způsob komunikace, chování, učí a odkoukává od nás, rodičů, jsou to prvotní vlivy, které ho ovlivní v těch nejzákladnějších oblastech jeho života, a to zejména v prvních letech. Rodiče by neměli zapomínat, že na děti působí také jejich vlastní temperament, charakter, inteligence, nabité zkušenosti, vědomosti, jejich životní postoje a názory. Bývá nepsaným pravidlem, že rodiče s vyšším vzděláním mívají na své potomky větší nároky a i celková úroveň rodiny je vyšší. K jednotlivým druhům výchovných postojů rodičů se blíže věnuji v další části mé práce. Neměli bychom také opomenout zmínit výchovu dětí v netradičním uspořádání rodiny, jako jsou například svobodné matky a homosexuální páry. Skupina dobrovolně svobodných matek se rok od roku zvětšuje. Jsou to většinou ambiciózní ženy mezi 30 – 45 lety, které si budují kariéru a na seznámení s partnerem, vhodným k založení rodiny, již nezbyvá čas. Samy jsou však natolik ekonomicky nezávislé, že si mohou dovolit mít dítě bez partnera a nést tak i související ekonomické zabezpečení. Jsou tu však i ženy z opačného břehu, které se do role osamělých matek dostaly nedobrovolně, a to díky převážně vlastní nerozvážností, nezkušeností, nebo kvůli špatnému výběru partnera. Tyto ženy většinou hledají pomoc u svých rodin, ale pokud ani tam nenajdou adekvátní pomoc, tak pak existují

3 © 2016 Český statistický úřad, Dubská, D [cit. 3.2015]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2015/03/sama-s-detmi/>

naštěstí tzv. azylové domy pro matky s dětmi. Zde je osamělým matkám starším 18 let nabídnuta kompletní pomoc a péče v jejich tíživé situaci s dítětem, poskytnuto bydlení a sociální zázemí, pomoc při výchově dětí a zažití nových návyků s tím spojených v prvních měsících. Je to hlavně z důvodu zachování rodinného soužití dítěte s matkou, aby nebylo dítě zbytečně matce odebráno.

Jen bychom měli mít na paměti, že ve všech případech osamělých matek, velmi často vzniká nezdravá fixace na dítě, vč. vzájemné citové závislosti. Proto se velmi často pro tyto případy, doporučuje hned od začátku udržovat vztahy s prarodiči, či jinými příbuznými, kamarády, zejména pokud je mezi nimi i muž. Je vhodné z dítěte co nejdříve vychovat samostatného, vyzrálého jedince, který se brzo osamostatní a zejména matkám samoživitelkám usnadní další ekonomické působení. Naopak, u finančně zabezpečených samoživitelek nastává velký problém, jelikož si dítě většinou pořizují právě z důvodu osamělosti a využívají ho jako spíše svého kamaráda. Dělají si na něj velké nároky, vzhledem k péči, kterou mu samy poskytovaly a podplácejí většinou drahými dárky, aby s dotyčnou matkou zůstaly dlouho v jedné domácnosti. Takový stav může být až patologický, vede k psychickému narušení jedince, kde pak již pomůže jen psycholog či psychiatr.

Velmi specifickou skupinu tvoří homosexuální páry, které vychovávají děti jednoho z partnerů. Léta se již vedou diskuse, dělají výzkumy, zda tento druh výchovy je pro dítě vhodný, jaký může mít dopad na jeho duševní rozvoj apod. Bohužel, dokud nebude dost empirických dat z této oblasti, nelze objektivně říci, zda výchova dítěte spokojeným homosexuálním párem je vhodnější pro jeho vývoj, než výchova heterosexuálním párem, ale v nevhodném, hádkami frustrujícím prostředí. V české republice není zatím možná adopce dítěte homosexuálním párem. Novela zákona o registrovaném partnerství již leží druhým rokem ve Sněmovně, aniž by se jí poslanci detailněji zabývali. Nicméně, dle poslední novely zákona o mezinárodním právu soukromém, je možné, aby české soudy uznaly rozsudky o osvojení z cizích zemí, což je pro homosexuály první malé vítězství a další krůček k možné budoucí adopci i v naší zemi⁴.

⁴ © 1999–2016 MAFRA, a. s., Karásková I. [cit. 7. 12. 2015]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/cesky-soud-uznal-adopci-deti-gayi-dqg-/domaci.aspx?c=A151206_202924_zahranicni_san

Změny v genderovém rozdělení rolí v rodině se projevily v naší zemi zejména po sametové revoluci v roce 1989. Je zřejmé, že muži a ženy jsou fyziologicky rozdílní, stejně tak i myšlení a psychické schopnosti jsou u obou pohlaví různé. Rozdělení tradičních rolí v rodině se od té doby velmi změnilo. Zejména v současné době se mění klasické uspořádání rolí v rodinách díky novému myšlení mužů, kteří zaujímají stále více pozice žen ve vztahu k domácím pracím a především v péči o děti, vč. čerpání tzv. rodičovské dovolené, na kterou jim přísluší nárok ve stejné výši jako ženám. (§ 197 Zákoníku práce)⁵.

Také přibývá stále více neformálních partnerských svazků, snížila se sňatečnost, porodnost, zvýšila rozvodovost, ženy začaly rodit ve stále vyšším věku. Snižuje se rozdíl také v odměňování žen a mužů za stejnou práci, na pozicích manažerů se stále více objevují ženy, což je činí více nezávislými z hlediska materiálního zabezpečení. Ženy se více soustředí na budování kariéry, což pomohlo zvýšit jejich sebevědomí, přibylo žen s rozhodnutím nemít nikdy rodinu a věnovat se jen práci, nebo se stát samoživitelkou, bez nutnosti partnera. I když se začala pomalu vyrovnávat ona dlouho známá propast genderového uspořádání rolí, která byla tak dlouho u nás zažitá, oproti západnějším zemím, stále ještě převažuje obvyklé uspořádání postavení matek a otců v rodinách.

2 NEJDŮLEŽITĚJŠÍ FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ PSYCHICKÝ VÝVOJ DÍTĚTE

Pojďme si položit nezbytnou základní otázku, a to, které vlivy bezprostředně ovlivňují naše děti v prvních měsících a letech života? Když opomeneme národnost, náboženské založení a sociální statut rodiny, patří sem bezesporu pro všechny děti bez výjimky,

⁵ © 2016 Economia, a.s., Zákoník práce [cit. k 1.1.2016]. Dostupné z: <http://zakony.centrum.cz/zakonik-prace/cast-8-hlava-1-dil-1-paragraf-197>

genetika, tzn. dědičnost. Tady je to zcela na přírodě, jaký genetický koktejl namíchá našemu dítěti a jak hodně jím bude ovlivněn po zbytek života. Je to prakticky jediný faktor, který nemůžeme jakýmkoliv způsobem ovlivnit, ale je dobré mít na paměti, že sebelepší geny, nejsou automatickou zárukou kvalitních vlastností u dítěte, vytváří jen dispozici a vše ostatní je již na člověku samotném nebo event. jeho blízkém okolí, jak tuto dispozici využije a zúročí.

Dalším, jedním z nejdůležitějších vlivů, je již zmiňovaná rodina dítěte a její blízké okolí. Stěžejní úloha rodiny je neoddiskutovatelná. Přímou ovlivňuje osobnost dítěte, vychovává, komunikuje a rozvíjí jeho obzory ve všech sférách. Dítě přejímá jazyk, zvyklosti, morální hodnoty, postoje jednotlivých členů rodiny a to vše v závislosti na atmosféře, která v té dané rodině panuje. Prostředí v rodině je klíčový prvek, který působí při vytváření prvotního charakteru dítěte, jeho povahových vlastností, a proto je rodinná pohoda, podpořena vzájemnou úctou, porozuměním, všudypřítomnou láskou, spokojeností rodičů v partnerském svazku a tolerantností všech členů rodiny více než nezbytná. Jsou to právě psychologické podmínky v domácnostech, které nejvíce ovlivňují psychiku a vývoj dětí. Je to velmi citlivé téma, které není radno podceňovat a vyhýbat se mu. Škody mohou být v důsledku velké a pro život dítěte zásadní. Pokud je rodinná pospolitost narušená, je na místě využít rodinnou psychoterapii.

Nemalý vliv na vývoj dítěte má určitě samotný věk obou rodičů, jejich vzdělání, zařazení ve společnosti, druh práce, kterou vykonávají, stejně tak je důležitý i kontakt s prarodiči a dalšími členy rodiny. Ovšem naprosto nezbytný je také styl a častota komunikace s dítětem. Komunikace je alfou a omegou vztahů, a to na všech úrovních společenských, a pokud se to týká ve vztahu k výchově dítěte, platí to dvojnásobně. Co vlastně potřebuje dítě od narození nejvíce, kromě stravy? Je to především naše láska, kterou mu musíme vhodně projevit a komunikace vzájemná, ať verbální či nonverbální. Dítě zná náš hlas, reaguje na něj, pozná dle tónu, zda se zlobíme, či naopak. Zejména dítě předškolního věku potřebuje spousta podnětů k rozvoji, neustále se ptá, dotazuje, a je pouze na nás, jakým způsobem mu vše vysvětlíme, zda jsme trpěliví a dokážeme uspokojit jeho zvědavost.

S narůstajícím věkem dítěte, přibývají i další činitelé ovlivňující jeho psychiku, vývoj a pohled na svět. Mezi ně rozhodně patří školy všeho druhu, různé sociální skupiny,

kamarádi, kultura, média, ale i nové sociální jevy a životní styly rodičů a okolí, jako je např. work-life balance, chudoba, kterými se zabývám v samostatných kapitolách mé práci.

2.1 DRUHY VÝCHOVY V RODINÁCH

Rozlišujeme tři základní druhy **výchovy**: autoritativní (dominantní), liberální (slabé řízení) a demokratickou.

Autoritativní výchova vychází z pozice moci rodiče, tvořená je na základě příkazů a zákazů, striktní, pomocí trestů, nekompromisní, nedává prostor dítěti ke kreativitě, samostatnosti a vlastní iniciativě. Z dítěte vyrůstá plachý, nesamostatný, málo sebevědomý jedinec, vázaný na rodiče, špatně adaptabilní v nové sociální skupině.

Liberální výchova je založená na volnosti, bez pravidel, norem a jasných mantinelů výchovy dítěte. Dítě si může tento přístup vysvětlit jako nezájem o něj, cítí se nejistě, zranitelně, dělá si prakticky, co chce, neví, co je zodpovědnost.

Demokratická výchova je důsledná, pevná výchova, založená na vzájemném respektu s jasně vyznačenými pravidly chování. Nutná je stálá vzájemná komunikace, dostatek prostoru pro spolupráci a rozvoj dítěte. Dítě se učí být zodpovědné, je přátelské, šťastné, kreativní, většinou dobrý žák i student ⁶.

2.2 Role matky a otce

Každé dítě má dva rodiče, matku a otce. Jejich role byly dlouhá léta jednoznačně rozdělené, otec jako živitel a hlava rodiny, matka jako pečující o děti a domácnost. Naš-

⁶ Čáp, J. *Psychologie Výchovy a vyučování*, r. 1993, s. 332

těší, tento zastaralý model již dávno neplatí a dnešní moderní role rodičů jsou rovnocenné, individuálně přizpůsobené k finanční situaci a časovému vytížení rodiny. Je však nezbytné, aby oba druhy lásek, mateřská i otcovská, byly plně zastoupeny, každá má svůj opodstatněný význam a přínos pro dítě. Prvotní vliv matky na dítě hned po narození a v průběhu prvních měsíců je zřejmý. Je úzce propojen nejen skrz kojení první týdny, ale i velmi intenzivně po dobu mateřské dovolené, kdy matka prostřednictvím své mateřské lásky a trpělivosti se snaží potomka naučit základům motoriky, řeči, logického uvažování, určité samostatnosti. Mezi dítětem a matkou vzniká pevné pouto, pokud však tuto roli nezastupuje doma otec dítěte. Matka většinou prezentuje postoj laskavý, ochranný, srdečný, soucitný a citlivý. Naopak otec bývá dynamičtější, zasvěcuje dítě spíše do technických věcí, není tak úzkostlivý jako matka dítěte, tudíž umožňuje dítěti poznávat nové věci, syny učí zásadám sebeobrany apod. Společně musí rodiče dítě naučit dodržovat základní mravní normy, slušnost, úctu k ostatním a především musí oba dva být vzorem, neb dítě zejména pozoruje a napodobuje své nejbližší, tím se zároveň učí a utváří svůj charakter, který bude tvořit základ pro jeho život.

„Pro napodobování vzoru je dítě nejvíce nakloněné v prvních sedmi letech života, neboť v tomto věku je jedním velkým receptorem vnímání“⁷.

Rodičovské role matky i otce by se měly navzájem doplňovat, prolínat a suplovat.

2.3 Jedináček vs. sourozenci

O jedináčcích se říká, že jsou rozmazlení, sobečtí a nevychovaní a po celý život těžší z pozice rodinného mazánka. Být jedináčkem, může být těžké pro přizpůsobení dítěte v dětských kolektivech a stěžuje navazování vztahů mezi vrstevníky. Jedináčků stále přibývá, celkově se rodí méně dětí. Dle statistik úřadů, je to skoro pětina domácností, kde jsou pouze jedináčci. Dnes je spíše netradiční mít více než dvě děti. Většina párů sice zamýšlí mít aspoň dvě děti, ale vzhledem k oddalování rodičovství, jsou rádi, když si stačí pořídit jedno. Jedináčkové jsou více fixováni na rodičích, určitě jsou více roz-

⁷ Prekopová, J. *Jak být dobrým rodičem*, r. 2011, s. 27

mazlení, než tomu bývá v rodinách s více dětmi, ale vzhledem k dnešní době, plné nároků a očekávání od moderních rodičů, bývá právě na jedináčky vyvíjen daleko větší tlak na výkon ve škole, ve sportu a v dalších aktivitách. Děti jsou motivovány hmotnými i nehmotnými statky, pokud dosáhnou úspěchu v té či jiné oblasti a prakticky jsou tak neustále pod jedním tlakem. Taková výchova směřovaná pouze na výkon, se nemůže obejít logicky bez následků. Dítě začne být přetěžované, frustrované, unavené, úzkostné, objevují se první problémy ve škole, s kamarády a přehnaně ambiciózní rodiče budou vyvíjet ještě větší tlak na zlepšení pod různými výhrůzkami, což je ta nejhorší možná cesta. V takových případech, dle letitých zkušeností dětských psychologů, začnou děti vyhledávat jiné sociální skupiny, většinou party nevalné úrovně se sklony k různým nešvarům. Je dobré rozumně dítě motivovat, ale zároveň nechat mu stále prostor pro svůj osobní čas na relaxaci, hraní, a pokud ho baví nějaký druh sportu, či hudební nástroj, tak ho v něm rozumně podpořit a bavit se s ním o tom. Naslouchání vlastním dětem je velice důležité, nikoliv prosazování vlastních ambicí a realizování nesplněných přání skrz svého potomka.

Sourozenci mají tu výhodu, že se dokážou společně většinou zabavit, což je pro rodiče určitě velká výhra, oproti stálému věnování se jedináčkovi, organizování jeho času, hraní s ním, neb jedináček se může cítit osamělý, zejména jako malé dítě, proto stále vyžaduje pozornost okolí. Jsou však rodiny, kde se sourozenci absolutně nesnesou, proto míra faktu, zda dítě se narodilo jako jedináček, či v rodině s více sourozenci, není až tak důležitý, jako to, kdo a jak ho vychovával a v jakém prostředí.

2.4 Vliv neúplné či dysfunkční rodiny na dítě

Bohužel, jsou mezi námi i rodiny, které nedokáží zabezpečit dítěti normální vývoj se všemi základními požadavky, takové rodiny nazýváme dysfunkční. Většinou jde o rodiče, kteří nejsou ekonomicky zajištěni, jeden z nich propadnul např. gamblerství, alkoholu či drogám. Doma bývá atmosféra velmi napjatá díky dennodenním hádkám, chybějí peníze na základní zajištění rodiny, a proto většinou tyto vztahy končí rozvodem. Rozvod samotný pak dítě nese velmi těžce, dává si často za vinu, že je to jeho chyba, začne být traumatizované a citově strádá.

Dopad rozvodu na děti závisí na mnoha faktorech, mezi které patří jejich věk, intenzita předchozího konfliktu mezi rodiči i na tom, zda mají sourozence, prarodiče a další příbuzné. V dalším období ovlivňuje adaptaci dětí to, zda se nadále pravidelně vídají s oběma rodiči. Posouzení následků rozvodu je nesnadné, protože děti mohou trpět i dlouhodobě napjatými vztahy mezi rodiči, kteří se nerozvedou.

Výzkumy dokládají, že děti po rozvodu skutečně často emocionálně strádají. Srovnávací analýzou dostupných materiálů o dopadech rozvodu na děti bylo zjištěno, že u dětí, jejichž rodiče se rozvedli, nacházíme malé, ale trvalé rozdíly oproti dětem ze srovnatelných sociálních skupin, jejichž rodiče spolu zůstali. Statisticky vykazují nižší sebevědomí a horší školní výsledky, častější střídání zaměstnání v dospělosti a vyšší pravděpodobnost, že jejich vlastní manželství skončí rozvodem. Faktem zůstává, že do dvou let dochází k vyrovnání dětí s touto situací.

Přestože se tyto závěry opakovaně potvrzují, není jejich interpretace nijak jednoznačná. Mnoho dětí, jejichž rodiče se rozvedli, ve škole prospívá a nejeví žádné známky sníženého sebevědomí a naopak, mnoho dětí vyrůstá s oběma rodiči, a přesto má nešťastné dětství a neúspěchy ve škole i v práci⁸.

V těch nejhorších případech, kdy rodiče nejsou schopní se domluvit o péči a výchově dítěte, končí děti z takových rodin ve výchovném či diagnostickém ústavu. Přesto nemůžeme s určitostí říci, že každé dítě z rozvedené rodiny takto skončí, není to žádné dogma. Naopak jsou děti, kde rozvod může být pro ně vysvobozením, zejména pokud důvodem rozchodu bylo domácí násilí, na rozdíl oproti rodinám, kde rodiče zůstávají spolu pouze kvůli dětem, ale jejich vážné konflikty, dennodenní hádky učinily jejich děti nešťastné, frustrované a citově deprimované, což se odrazilo i v jejich dalších etapách života.

Rodičem se stáváme navždy, a proto i po rozvodu by dítě mělo mít umožněno kontakt s oběma rodiči, kteří by měli mít snahu nemluvit jeden o druhém nevhodně a snažit se dál společně, pozitivně působit při společné výchově.

⁸ Giddens, A.: *Sociologie*, r.1999, s.167-168

Jednoznačné však je, že dítě je emocionálně stabilnější, šťastnější, pokud vyrůstá v rodině úplné, s oběma rodiči, kteří dokáží spolu rozumně, v klidu komunikovat a vytvořit tak dítěti optimální výchovné podmínky a spokojené dětství.

Něco jiného je, když jeden z rodičů náhle zemře a děti zůstávají samy s matkou či otcem.

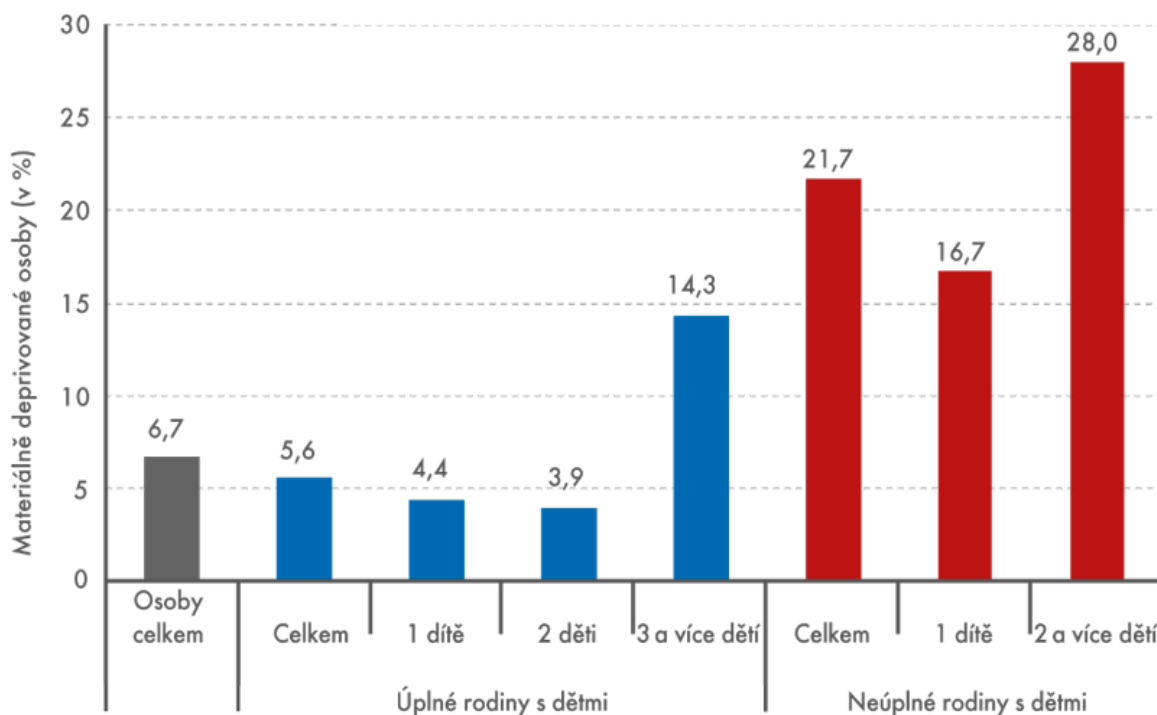
„Zejména ztráta matky do 11 let dítěte je uváděna mezi faktory, které zvyšují pravděpodobnost, že se rozvine duševní porucha“⁹.

V těchto případech je vliv na vývoj dětí také poznamenán, ale zcela jiným způsobem. Rodinná tragédie většinou vztah dětí s druhým rodičem více stmelí, musí se naučit spousta každodenních běžných úkonů dělat samostatně, děti mentálně dříve dospívají a snaží se přizpůsobit adekvátně k dané situaci. Prázdné místo po rodiči musí být zejména ze začátku vykompenzováno ještě větším přílivem lásky a pochopení, trpělivostí a vzájemnou komunikací. Časem děti vezmou tento fakt na vědomí a začnou se pomalu zase začleňovat do normálního chodu v rodině, ve škole a později i v práci. Není to cesta jednoduchá, ale za pomoci všech členů rodiny i blízkého okolí, dobře zvládnutelná.

Také bychom neměli zapomenout na skupinu žen, které se dobrovolně rozhodly pořídit dítě bez nutnosti partnera do budoucna. Mnohdy to bývají natolik psychicky i ekonomicky silné osobnosti, že si mohou dovolit dítěti dopřát vše potřebné pro jeho další příznivý vývoj i v roli matek samoživitelek.

Doba je náročná, plná nástrah ve formě materiálních věcí, po kterých toužíme, a to zejména děti. Je velmi těžké pak uspokojit všechny členy rodiny k jejich spokojenosti. Jak můžeme vidět z níže přiložené tabulky ze statistického úřadu, nejlépe se po stránce materiálního zabezpečení žije rodinám úplným s 1-2 dětmi, oproti neúplným rodinám se 2 a více dětmi, sociálně - ekonomický propad mezi těmito skupinami je obrovský.

⁹ Prof. Kohoutek R., [cit. C. Škoda a J. Riegrová, 1978]. Dostupné z: <http://www.rodice-a-deti.cz/vliv-rodiny-na-rozvoj-osobnosti-cloveka>

Graf 1: Míra materiální deprivace v rodinách s dětmi v roce 2014

2.5 Psychické a fyzické násilí

Děti z dysfunkčních, ale i ze zcela spořádaných rodin se bohužel často potýkají s různými druhy domácího násilí, a to jak psychického, tak fyzického charakteru. Naštěstí tohoto násilí stále přibývá, zejména pohlavního zneužívání malých dětí vlastními rodiči (zejména otci) nebo jinými členy rodiny. Většinou je toto zneužití spjato s vyhrožováním fyzického násilí v případě nepodvolení se či vyzrazení. Leckdy se na odhalení takového chování přijde již velmi pozdě a na dítěti to zanechá nedozírné psychické následky, většinou celoživotní. Mnoho takto postižených dětí, mají v budoucnu velké problémy v navazování partnerských vztahů. Bylo také zjištěno studiemi, že mnoho delikventů z řad mladistvých, se ve svém životě s tímto jevem setkalo. Tento negativní úkaz tu byl i v dřívějších dobách, ale mělo se za to, že jsou to projevy velmi ojedinělé, nežádoucí, tudíž pro tehdejší společnost naprosté tabu.

Co se týká psychického násilí vůči dítěti, sem zahrnujeme různé formy nadávání, ponižování, urážení, šikanování, manipulování, obviňování, cílené vyhrožování, citové odcizení a ignorování, ale také psychická zátěž dítěte v souvislosti s rozvodem, nedosta- tečná péče rodičů pro nedostatek času vzhledem k jejich pracovnímu vytížení atd.¹⁰

Děti jsou v takových případech pod neustálým stresem, začnou být deprivované, uzavírají se do sebe, mají sklony k sebepoškozování, jsou odmítány kolektivem svých vrstevníků, zůstávají samy se svými citovými problémy a bohužel, což je fenomén dnešní doby, začíná přibývat dětských sebevražd. „**Sebevraždu** pak v Česku spáchá okolo **pěti až deseti dětí do 15 let**. U starších dětí **do 19 let** dokonce zdravotníci napo- čítali **kolem čtyřicet sebevražd ročně**. U dívek převažují otravy, u chlapců oběšení. „*Statistiky přitom mapují jen sebevraždy dokonané a jednoznačně prokázané,*“ upozor- ňuje zástupce přednosty Dětské psychiatrické kliniky v Motole Jiří Koutek. Pokusů, které nakonec nevyšly, podle něj bude až stokrát víc“¹¹.

3 OSTATNÍ VNĚJŠÍ VLIVY NA VÝCHOVU DÍTĚTE

Bezespору existuje nepřeberné množství těchto vlivů, můžeme sem řadit zejména všechny školské zařízení, kamarády, zájmové kroužky, veškeré sportovní a kulturní akce, vliv přírody, zvířat, dále média, která na nás působí každý den a jejichž vliv se dá těžko upřít. Nesmíme opomenout i nové fenomény dnešní doby, jako je například tzv. work-live balance, nezaměstnanost rodičů, nedostatek peněz, chudoba a mnoho dalších.

¹⁰ © Obecně prospěšná společnost Sirius o.p.s., 2011-2016 PhDr. Labusová, E., [cit. 28. 6. 2012]. Do- stupné z: <http://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/o-nevhodnych-pristupech-v-rodicovske-vychove-psychickem-nasili-a-jeho-vlivu-na-vyvoj-ditete-48.html>

¹¹ © NICM, Žáková, M. [cit. Srpen 2015]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/smutne-rekordy-ceskych-deti>

3.1 ŠKOLNÍ PROSTŘEDÍ A KAMARÁDI

Dítě již v předškolním věku má tendence navazovat na hřištích nové vztahy se svými vrstevníky. Jsou to první nesmělé kontakty a zkušenosti, které se s nástupem do školky ještě více znásobí. Většinou se děti rychle adaptují na nové prostředí a začínají vnímat kolem sebe nové role vychovatelské, učitelky, jejichž zásluhou začínají společně rozvíjet své dosavadní schopnosti a znalosti. Zejména jsou to motorické dovednosti v rámci sportovních her či malování obrázků, psaní, vytváří si vztah k hudbě, divadlu, ke zvířatům v rámci exkurzí do ZOO, či návštěvami jiných společenských událostí. Dětem se rozšiřují jejich sociálně-společenské obzory a učí se vhodnému chování vůči svým kamarádům a nejbližším.

Vliv kamarádů dětí by rodiče neměli v žádném případě podceňovat. Děti se učí v kolektivu nových kamarádů prosazovat. Zejména v období puberty je tento vliv zřejmý, děti se řídí tím, co říkají jejich kamarádi, co čtou, sledují, jak se oblékají, s čím si hrají atd. Nikdy bychom je neměli kritizovat, ale vždy být na pozoru a ověřit, s kým se naše dítě stýká a tráví volný čas.

V lepších případech to jsou děti podobně zaměřené jako naše, s podobným myšlením, postoji, názory a jsou si vzájemnou oporou. Podnikají společně různé společenské a sportovní akce, což zejména pro děti jedináčky může být velmi přínosné, více se odpoutají od rodičů a dospějí. Takové vztahy mají většinou tendenci přetrvávat několik let, někdy i celý život.

Nežřídká se však mohou v jejich okolí vyskytovat „kamarádi“, většinou z dysfunkčních rodin, kteří je naopak ovlivňují svým počínáním negativně – alkohol, cigarety, drogy apod. Tady je nutné včas odhalit tyto vazby a snažit se rozumnou formou dítěti vysvětlit její úskalí, dopady a zvolit jinou možnost využití volného času.

3.2 NOVÉ SOCIÁLNÍ JEVY A ŽIVOTNÍ STYL

Žijeme v hektické době plné změn, které nemilosrdně dopadají hlavně do sféry sociální. Sociální dopady jsou natolik závažné, že je nutné se o nich zmínit, neb bezprostředně ovlivňují všechny rodiny a tím nechtěně i výchovu jejich dětí. Životní styly rodin v dnešní době se výrazně liší, začíná se prohlubovat propast mezi jednotlivými sociálními skupinami, což vede k negativní náladě ve společnosti a ke ztrátě vzájemné komunikace. Objevují se nové fenomény doby jako je vysoká nezaměstnanost, chudoba nebo tzv. **work-live balance**.

Většina lidí se snaží o vyvážený způsob života. Doba je plná stresu, tlaku a ne každý dokáže tomuto trendu zdárně čelit a odolávat. Na toto téma bylo provedeno mnoho odborných výzkumů, a to zejména s cílem pochopit rozdílné dopady na psychiku člověka. Všichni chceme totiž skloubit jak svůj profesní život, tak i rodinný. Ne vždy se to však zcela podaří. Dříve či později zjistíme, že jedna tato oblast našeho života je zanedbávána na úkor druhé, byť ani jedna z nich není méněcenná. Uvědomujeme si, že nejen prací je člověk živ. Jenže na druhou stranu potřebujeme zajistit finančně svou rodinu, splácet hypotéku, pojištění atd.

Chceme-li skloubit pracovní náplň s našimi volnočasovými aktivitami, potažmo s rodinou, musíme tomu přizpůsobit mnohem více, než jsme si schopni přiznat, či uvědomit. Znamená to také, že musíme zároveň počítat s rozvrhem našich dětí a jejich zájmových kroužků. Bohužel, již na děti v raném věku je vyvíjen tlak, a to jak ze strany rodičů, tak i škol, aby aktivně sportovali, učili se cizí jazyky, popřípadě hráli na hudební nástroj atd. Kdy má však mít dítě čas na svůj osobní rozvoj, kdy může zajít po škole na hřiště s kamarády, kdy a kde si hlavně ty kamarády má najít? Díky našemu stylu života mají také zažité nevhodné stravovací a někdy i společenské návyky.

Je proto žádoucí, abychom dětem sami ukázali, že práce nebo škola je pro život z mnoha důvodů důležitá a nezbytná, ale na druhé straně, čas strávený s rodinou, přáteli či prožité odpoledne na hřišti v létě s kamarády, je neméně nezbytný, proto bychom jim v tomto sami měli jít příkladem. Zároveň bychom neměli zapomínat, že musíme rozvíjet i naše duševno, tzn. navštěvovat divadla, kina, výstavy, koncerty, poznávat krásu starých zámků a hradů, či poznat kouzlo psaného písma od více či méně proslulých spisovatelů.

Bohužel, neexistuje žádný univerzální návod, a proto každý si svůj život musí řídit sám, v závislosti na individuálních potřebách a hodnotách. Máme potřebu stálého vzdělávání, rozšiřování svých obzorů, profesního růstu, ale přitom zároveň nechceme opomíjet svoje nejbližší a vzdát se svých osobních zálib. Pomocí dnešní moderní technologie může spousta takových situací hravě vyřešit ke spokojenosti všech. Chce to jen více chtít.

Říďme se vlastní potřebou, intuicí, srdcem, bez ohledu na názor ostatních, je to náš život a tudíž pouze na nás záleží, jak si to zařídíme a budeme spokojeni.

Mnohem smutnějším fenoménem dnešní doby na celém světě je, žel bohu, přibývání dětí ohrožených chudobou. Podle zprávy Dětského fondu OSN (UNICEF) vyplývá, že v letech 2008 – 2012 přibylo přes 2,5 milionu dětí bezprostředně ohrožených chudobou, a to zejména tam, kde stát byl zasažen hospodářskou krizí. Počet těchto dětí stoupl hlavně v Irsku, Chorvatsku, Řecku a na Islandu. Naopak v ČR chudých dětí ubylo na 12,8 %. V roce 2013 se pod hranici příjmové chudoby u nás dostalo zhruba 886 tis. lidí¹².

Hry, kultura, sport a media

Největším a nejdůležitějším společníkem všech dětí od narození na celém světě jsou hračky, díky nimž se seznamují s okolním světem a učí se různým dovednostem. Mezi ty hlavní patří motorické schopnosti, poznávání všech smyslů, rozvíjení fantazie apod.

Při výběru hračky je nutné sledovat několik kritérií, většinou je to věk dítěte, bezpečnost a materiál hračky, rozvojový potenciál, barevnost a v neposlední řadě také cena. Na trhu je nepřehledná nabídka a leckdy není jednoduché se v ní orientovat, proto je vhodné, si o dané hračce najít uživatelské recenze, nebo si nejdříve sami hračku prohlédnout a vyzkoušet v obchodě. Zejména v prvních letech slouží hračky spíše jako

¹² ©2003–2016 Borgis, a.s., Novinky, ČTK [cit. 28.10.2014]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/ekonomika/351893-deti-ohrozenych-chudobou-pribyva-i-v-bohatych-zemich-varuje-unicef.html>

pomůcky, které pomáhají při rozvoji především kognitivních procesů a dále jako relaxační funkce.

V rodinách bývá často zvyk, že rodiče vybírají spíše hračky, které se líbí jim, ale vývojově nejsou ještě vhodné pro dítě. Děti tedy spíše z vývojového pohledu přeceňují svými nároky, nežli podceňují. Tudíž vývojově nadsazená hračka může spíše uškodit, brzdit dítě ve vývoji, nežli povzbudit¹³.

Hračky a různé dětské pomůcky pro rozvoj dětí našly své využití i v různých pedagogických směrech, především v alternativních, jako je např. ve škole Montessorri či Waldorfská škola. Zejména více známější Montessorri, kde způsob výuky umožňuje u dětí individuální rozvoj jejich vlastností a schopností, vlastní kreativitu, objevování světa kolem a jejich osobní přístup. V dnešní přetechnizované době, jsou naše děti již od brzkého věku zahrnuty bohužel i elektronickými hračkami ve formě dětských tabletů, mobilů apod. Jejich vliv na zdraví dítěte, zejména psychiku, oči, sluch je stále předmětem nejednoho výzkumu.

Rozumní rodiče se svému dítěti věnují přímo, rozvíjí s ním v rámci komunikace všechny jeho schopnosti a s elektronikou přichází až v předškolním věku, a to jen na pár minut denně, pro zpestření. Větší problém může nastat ve školních letech dítěte, především v dospívání, kdy někteří jedinci si mohou tímto způsobem hry kompenzovat určitou frustraci, nebo citovou deprivaci a v dospělosti se z nich stávají gambleři, tzn. lidé závislí na hracích automatech, kteří nejednou prohrají i vlastní bydlení, přijdou o rodiny a zadluží se. Tito lidé používají hry k jakési kompenzaci za vnitřní samotu, nespokojení určitých potřeb a citovou vyprahlost.

Naopak dobrý vliv sportu na děti je určitě všem zřejmý. Nejsem zastáncem brzkého drilu tříletých dětí ve sportu, ale rozumného přístupu obou rodičů a především chutě dítěte se ten který sport učit, poznávat. Tyto malé děti většinou dělají pak dlouho sport, ke kterému byli donuceni svými rodiči v příliš mladém věku a již u něj zůstali z nějaké setrvačnosti, protože jiný druh sportu neumí, neznají. To je špatný přístup rodičů. Děti

¹³ Matějček, Z. *Co, kdy a jak*, r. 2000, s. 108

by měli poznat různé sporty a v průběhu let si sami vybrat, který jim více vyhovuje, líbí, zajímá a rodiče by tuto volbu měli respektovat a v rámci možností podpořit. Jedině tak si může dítě samo vypěstovat určitý vztah, respekt ke sportu, který provozuje, naplňuje ho a může v něm dosáhnout i zajímavých úspěchů. Sport však hlavně pomáhá udržovat v kondici tělo po stránce fyzické i psychické a zároveň slouží jako výborná relaxační aktivita, obzvláště pokud je provozována na čerstvém vzduchu.

Média

Děti jsou bohužel také během svého vývoje ovlivňovány nejen pomocí hraček a her, ale i neustálým mediálním tlakem kolem nás, tzn. pomocí četby knih, novin, časopisů, televize, rozhlasu či používáním internetu. Média ze všeobecného hlediska mají především funkci informační, výchovnou a zábavnou. Dnešní děti jsou bohužel přemedializované, což má neblahý vliv na jejich zdravý psychický vývoj, což dokládá i psycholog, který charakterizoval dnešní děti následujícími přívlastky: medializované, konzumní, scholarizované, proplánované namísto zanedbaného, emocionálně přetížené a agresivní namísto viktimizovanému¹⁴.

Samozřejmě, to jak ovlivňují média (zejména televize) naše děti, záleží na více aspektech, kde největší roli hraje jednoznačně věk dítěte, který úzce souvisí s rozvojem kognitivních funkcí a s celkovou psychickou odolností osoby jako takové.

4 STÁDIA VE VÝVOJI OSOBNOSTI DÍTĚTE

Každý z nás se během života, v průběhu několika let mění, zejména z přecházení z jednoho věkového období do jiného. Z pohledu především psychologických změn rozlišujeme tyto základní skupiny: prenatální období, rané dětství, předškolní věk, školní věk, dospělost a stáří. Žádné z těchto stádií vývoje se neobejde bez jakýchkoliv pro-

¹⁴ Helus, Z. *Dítě v osobnostním pojetí*, r. 2009, s. 77

blémů, konfliktů a někdy velmi vypjatých životních situací. I přes veškeré těžkosti, mají jednotlivá období určitě i svá velká pozitiva, a to zejména radost ze sdílení společného času s dítětem, což nás rodiče naplňuje a činí šťastnými.

Přestože dětství je podstatné pro utváření osobnosti, nejsme jím zcela determinováni a nejednou se naše šance, schopnosti projeví i v dalších stádiích života¹⁵.

4.1 PŘEDŠKOLNÍ A ŠKOLNÍ VĚK

Předškolním věkem je myšleno období dítěte mezi 3-6 rokem života. Je to jeho prakticky nejdůležitější vývojová etapa, která je provázána mnohými fyzickými, psychickými a sociálními změnami. Rozvíjí se více motorika, hygienické návyky, konstituce těla se mění, dochází k většímu růstu během roku (až 10 cm), dítě je neustále v pohybu, více vnímá své okolí, stále poznává nové věci, nástroje a začíná si jasně uvědomovat své pohlaví. Vyvíjí se i jeho nervový systém a osobnost jako taková. Z období vzdoru, které bývá obvykle kolem 3-4 věku, přechází do tzv. období konformity, tzn., že dítě chce být jako ostatní, dělat co druzí. Psychologové to nazývají „otiskuje své prostředí“¹⁶.

Nástupem do školky si zejména osvojí nové vlastnosti pro-sociální, tj. takové, které mu umožní se začlenit do různých sociálních skupin a kde najde své uplatnění, což má pozitivní vliv při rozvoji osobnosti dítěte ve všech směrech a vhodně připraví dítě na další navazující školní etapu. Spousta rodičů dnes využívá psychologické poradny, kde se provádí u dětí zkoušky „školní zralosti“ a kde jim bývá většinou doporučeno, zda mají školní docházku dítěte odložit o rok, nebo nikoliv. Také se mohou poradit o vhodnosti návštěvy logopedické poradny, neb dle statistik z posledních let, je doložené, že přibývá každým rokem dětí, prvňáčků, se špatnou řečovou výslovností.

¹⁵ Čáp, J. *Psychologie výchovy a vyučování*, r. 1993, s. 147

¹⁶ Matějček, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*, r. 2013, s. 50

I z těchto důvodů, je dle poslední novely školského zákona daná roční povinnost předškolní docházky. Hlavní příčiny jsou však zcela jiné. Bohužel faktem je, že přibývá více dětí se špatnými hygienickými, sociálními a jinými návyky z domova. V tomto případě, mají pomoci mateřská zařízení s výchovou předškolních dětí, sjednotit jejich návyky, dohnat určité mezery ve výchově z domova a připravit děti do prvních tříd ve školách, kde by se měli již věnovat jen četbě, psaní a počítání.

Nejsem si jistá, zda tato forma suplování výchovy rodičů učitelkami, je tou správnou cestou, minimálně na ní doplácí ostatní děti ve třídách, kterým se učitelky nemohou věnovat ve stejném rozsahu, jako právě dětem z těchto rodin.

Školní období zahrnuje dobu od základní až po vysokou školu. Dítě prochází několika fázemi, kde asi nejvíce zátěžová pro celou rodinu bývá puberta, neboli doba dospívání (11 – 15 let).

Z počátku školní docházky se zaměřujeme spíše na doladování řečových vad a odchylek, trénujeme soustředěnost, pozornost, děti přejímají více návyky dospělých, škola se stává nejoblíbenějším předmětem zájmu dítěte. Po 8. roce věku by se měly děti začít nejspíše učit jednomu cizímu jazyku, jelikož v této době již je mozek dostatečně vyzrálý a paměť nejvíce výkonná, připravena pojmout mnoho nového textu, slovíček, básniček atd.

Děti se začínají více věnovat sportu, hudbě či hudebním nástrojům, nabízí se další zdroje podnětů rozvoje, většina dětí si projde tzv. sběratelským obdobím, projevují se jejich skryté vlohy, např. pro hraní ve školním divadle, či psaním článků do školních časopisů, sdružují se v různých zájmových kroužcích, probíhá postupně větší socializace dítěte. Rodiče podporují a pomáhají dětem zvyknout si na nový režim a nároky na učení a snaží se být přítom sami důslední. Dítěti se mají odmala nastavit určité mantinely, které se adekvátně s jeho věkem rozšiřují, ale jsou stále vymezené a dítě je musí respektovat, což zejména v období puberty bývá značný problém.

4.2 ZMĚNY CHOVÁNÍ V PUBERTĚ A V DOSPÍVÁNÍ

Období dospívání bývá důležitým mezníkem v životě každého dítěte, jedná se prakticky o závěrečnou fázi dětství. Věkově bývá označováno většinou mezi 12. – 16. rokem, ale dnešní děti přichází do puberty již dříve než jejich rodiče či prarodiče. Dle odborníků je to zejména díky jinému, životnímu stylu, liberálnějšímu přístupu k výchově, což činí děti předčasně více sebevědomé a suverénní. I přístup k určitým informacím mají v dřívějším věku, tráví dlouhé hodiny u počítačů na sociálních sítích, což jim bohužel zkracuje jejich dětství a přispívá k časnějšímu dospívání. Toto období ještě umocní jejich výrazná změna fyzické konstituce, u chlapců často i hlasová změna - mutace, započiná produkce pohlavních hormonů, chlapci nabírají svalovou hmotu a začínají se jim tvořit spermie, dívky se žensky zaoblují, začínají se jim tvořit vajíčka a dostávají svou první menstruaci.

Skončilo dětství, začíná fáze dospívání, což znamená především prosazování samostatnosti dítěte, období plné vzdoru, umanutosti, výměn názorů s rodiči a s blízkým okolím, prožívání prvních citů, lásek, zklamání a navazování prvních přátelství. Pro rodiče je to nejtěžší období, co se týká porozumění, trpělivosti, vstřícnosti a použití všech diplomatických schopností při jednání s potomkem v této fázi vývoje. Je nutné dětem vysvětlit včas, jaké změny provází jejich těla, že je to naprosto přirozený jev a být jim kdykoliv k dispozici k zodpovězení všech otázek, které tyto změny vyvolávají. Předpokládá se, že většina rodičů v 21. století, již své ratolesti taktně a věcně zasvětili do základů sexuální výchovy v ranějším věku.

Puberta je také obdobím prvního testování cigaret, alkoholu a jiných neduhů. Děti bývají hodně citově labilní, mění rychle kamarády, rychle se zamilují a odmilují, tápou, hledají své vlastní já a my, rodiče, jim musíme být k tomu nápomocni. A zde platí mnohem více než jindy, že je neustále nutné, být s dítětem v kontaktu, komunikovat a mít pochopení pro toto tak citlivé období, které si jistě každý z nás dobře ještě pamatuje.

5 NÁHRADNÍ PÉČE O DÍTĚ, VÝCHOVA MIMO RODINU

Každé dítě na této planetě má svá práva, která jsou chráněna nejen právními předpisy, ale i Úmluvou o právech dítěte (Organizace spojených národů, New York, 1989). Česká republika se touto Úmluvou řídí od 1. 1. r. 1993.

Úmluva upravuje především dětská práva na život a přežití, osobní rozvoj, ochranu a právo se svobodně vyjadřovat (participaci).

Bohužel, ne všechny děti mají to štěstí vyrůstat společně se svou rodinou. V současné době se nejvíce řeší úmrtí obou rodičů (např. při nehodách), a právě pro tyto účely musí existovat i další formy náhradní péče o děti. Pokud se není rodina schopna o děti postarat, a to z jakéhokoliv důvodu, je tu stát, společnost, která pomocí zákonů umožní následnou náhradní péči, a to ve formě osvojení (adopce), pěstounské péče, poručenství a opatrovnictví. Jednotlivé péče si přiblížíme v navazující kapitole.

„Člověk je na této planetě jistě nejúspěšnějším živočišným druhem. Příroda ho stvořila nedokonalým, ale několikrát ho pojistila. Když selže vlastní rodičovství, nenechá (společnost, stát) lidské potomstvo na holičkách, nýbrž pojistí je rodičovstvím novým, stejně bio psychickým jako to vlastní, stejně přírodním a přirozeným, stejně pravým – ba pravějším, neboť pomáhajícím a vpravdě záchranným“¹⁷.

5.1 FORMY NÁHRADNÍ PÉČE

Dle našich zákonů za dítě odpovídá vždy jeho rodič, jakožto zákonný zástupce. Pokud tomu tak není, je soudem stanoven opatrovník dítěte. Role těchto zástupců nejsou jed-

¹⁷ Matějček, Z. *Osvojení a pěstounská péče*, r. 2002, s. 91

noduché. Většinou jsou to zaměstnanci dětských domovů a kojeneckých ústavů, kteří mají mnohdy nelehkou situaci za pomoci lékařů, soudů rozhodnout o nejlepším možném způsobu výchovy dítěte v náhradní rodině tak, aby mělo zajištěno veškeré dostačující podmínky pro svůj optimální zdravý vývoj. Proto je nutné, pokud se budoucí adoptivní rodiče či pěstouni rozhodnout poskytnout náhradní domov těmto dětem, aby se obrnili trpělivostí, vstřícným přístupem, respektem k práci všech lidí, kteří se na tomto nemalém procesu podílí, jelikož cílem všech těchto zúčastněných je zajistit co nejlepší možnou péči a lásku náhradních rodičů, a to pokud možno hned na první pokus.

Osvojení (adopce) – jak jsem již zmínila výše v mé práci, každým rokem přibývá neplodných párů, kterým nepomůže, bohužel, ani asistovaná reprodukce dětí. V takovém případě může pár využít možnosti adopce. Adoptovat cizí dítě patří mezi nejzávažnější rozhodnutí v životě. Ne všichni jsou však schopni tuto myšlenku akceptovat, a proto se již mnoho párů i z tohoto důvodu rozešlo. Osvojiteli se mohou stát pouze plnoleté osoby, v rozumném věkovém rozmezí (většinou 25 – 34 let). Dokonce i osamělá osoba se může stát osvojitelem, v případě družky a druha, může osvojit dítě jen jeden z nich.

Pokud se manželé domluví a jsou opravdu připraveni na tento společný, důležitý krok v životě, musí nejdříve podstoupit mnoho byrokratických kroků, papírování, testů, rozhovorů, vč. doložení finančních příjmů, zdravotní způsobilosti, výpisu z rejstříku trestu a dalších osobních dokladů. Pokud úspěšně projdou tímto náročným sítím, záleží další kroky již na jejich náročnosti i troše štěstí. Jestliže do evidence o adopci zařazení nebudete, ještě se nevzdávejte naděje a hned se odvolejte u krajského úřadu. Odvolání pak většinou posuzuje Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Důležitou roli hraje fakt, kolik žadatelům o adopci je let a jaké mají požadavky, resp. preference ohledně dítěte. To znamená, zda jsou schopni přijmout dítě jiného etnika, handicapované, jakého věku a pohlaví atd... Tyto všechny aspekty velmi ovlivní dále čekající lhůtu na vytoužené dítě. U malých, zdravých miminek se může lhůta prodloužit až na 5 let, u větších batolat či předškolních dětí se lhůty již výrazně zkracují na pár měsíců.

V okamžiku osvojení dítěte, zanikají původní práva a povinnosti původní rodiny k dítěti a vznikají automaticky u nových rodičů, vč. nastavení nových rodinných příbuzenských vztahů, nového příjmení apod.

Za zmínku stojí určitě ještě jedna zajímavost, a to, že v naší zemi rozlišujeme dva druhy osvojení – zrušitelné a nezrušitelné.

„Osvojení zrušitelné, nazývané též "osvojení I. stupně" či "osvojení prosté":

- *zrušitelně lze osvojit dítě bez ohledu na věk (ve 3 měs. dítěte), v matrice, v rodném listě dítěte zapsáni původní rodiče,*
- *lze zrušit, avšak jen ze závažných důvodů. Návrh na zrušení osvojení může podat pouze osvojitel nebo zletilý osvojenec,*
- *zrušením osvojení vznikají znovu vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a jeho původní rodinou. Osvojenec nabývá opět svého dřívějšího příjmení.*

„Osvojení nezrušitelné, nazývané též "osvojení II. stupně" či "osvojení plné":

- *nezrušitelně lze osvojit jen dítě starší jednoho roku (§ 75),*
- *osvojitelé zapsáni v matrice i v rodném listě dítěte namísto původních rodičů,*
- *pokud dítě nezrušitelně osvojí osamělá osoba, je z matriky i z rodného listu vypuštěn zápis o druhém rodiči dítěte (používá se termín "neuveden",*
- *v matrice zápis o původních rodičích vždy zůstává v poznámce. Zletilé osvojené dítě má právo do matriky nahlédnout,*
- *nezrušitelně lze po roce věku osvojit i dítě, které bylo předtím osvojeno zrušitelně, a to až do dovršení jeho zletilosti. V praxi jsou novorozenci poměrně často osvojováni nejprve zrušitelně a po dosažení jednoho roku věku nezrušitelně¹⁸.*

Pěstounská péče – představuje náhradní formu péče o dítě, která je státem kontrolována, zároveň přiměřeně odměňována a vzniká soudním rozhodnutím. Odměňování je vypláceno podle daných pravidel, kde především záleží na věku a počtu dětí¹⁹.

¹⁸ © 2012 – 2016 Fond ohrožených dětí, [online]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/nase-cinnost/adopce>

Pěstouni nejsou s dítětem v takovém formálním svazku, jako adoptivní rodiče. Mohou za dítě vyřizovat běžné záležitosti, ale při důležitých situacích musí žádat zákonného zástupce dítěte. Stejně tak příjmení zůstává dítěti původní, nemění se ani jeho příbuzenské vztahy. Není ani zakázán styk s biologickými rodiči, oproti adopci, ta bývá většinou anonymní. V našich podmínkách rozlišujeme dva druhy péčí:

1. **Individuální** probíhá v rodinném prostředí, kdy většinou pěstouni mají své děti, nebo je již vychovali.
2. **Skupinová péče** – se většinou uskutečňuje ve velkých zařízeních s pěstounskými rodinami, mnohdy i s dětmi pěstounů a dalšími dětmi v pěstounské péči. Obdobný druh takového zařízení se nazývá SOS dětská vesnička, kde je pověřena pěstounskou péčí sama matka – pěstounka. Té bývají k dispozici další zaměstnanci zařízení, nazývané tety, které pomáhají s vedením domácnosti, či při výchově dětí. Většinou se jedná o skupinu kolem 10 osob. Při dosažení zletilosti dítěte, tj. v 18 letech, pěstounská péče většinou zaniká.

Poručenství – další forma náhradní péče o dítě. Využívána je především při náhlém úmrtí rodičů dítěte, či zbavení svéprávnosti rodičů z důvodu nenadálé psychické nemoci apod... Poručníka dítěte vždy jmenuje soud, pokud není k dispozici ani jeden z rodičů v plné právní způsobilosti.

Mezi základní povinnosti poručníka patří řádně vychovat nezletilého, postarat se zároveň o jeho majetek do doby jeho zletilosti, stejně tak zastupovat ho do té doby v právních záležitostech. Tato funkce je pod dohledem soudu, kterému musí pravidelně podávat zprávy, většinou ročně. Pokud poručník osobně pečuje o svěřené dítě, náleží mu za to stejná finanční odměna, jako pěstounovi²⁰.

¹⁹ © 2000 - 2016 Peníze. CZ, Dlouhá P, [cit. 8. 7. 2015]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/davky-pestounske-pece/301812-pestounska-pece-2015-kolik-od-statu-dostane-pestoun-kolik-profesionalni-rodic>

²⁰ Matějček, Z. a Koluchová, J. *Osvojení a pěstounská péče*, r. 2002, s.16-17

Mezi další známé pojmy z oblasti péče o dítě patří **opatrovnictví** – při porovnání s poručníkem, opatrovník pouze vykonává roli rodiče v omezeném rozsahu, která určí opět soudní usnesení. Nikdy však není jeho právním zástupcem. Nejčastěji se určuje např. při řízení osvojení. Podle zákona lze také jmenovat tzv. veřejného opatrovníka. Opatrovník prakticky nevychová a nepečuje o dítě, jen ho zastupuje v povinnostech na dobu určenou soudem po dobu jeho nezletilosti. Zastupuje většinou v právních věcech, a to na základě postoje rodiče či poručníka dítěte.

5.2 RIZIKA ADOPCE A PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Kvůli čemu lidé podstupují všechna martýria s těmito výše jmenovanými kroky spjaté? Proč vlastně tolik toužíme po dítěti, když nám příroda odmítla dát vlastní. Přesto jsme ochotni projít všemi byrokratickými, někdy až ponižujícími postupy jen proto, abychom měli své dítě, byť biologicky nevlastní. Je to náš pud, co nám dala snad příroda do vínku, nebo pocit mít se o koho starat, předat lásku, zajistit rod, mít komu předat své zkušenosti, majetek, anebo kvůli společenským povrchním poměrům, kde ten, kdo nemá dítě, je vlastně tak trochu divný.

Ať je to jakýkoliv důvod, jedno je jisté, ten, kdo se upřímně, z vlastního rozhodnutí odhodlá k tomuto kroku a vydrží všechny popsané postupy až do konce, si zaslouží respekt každého z nás.

Možná, že na původní otázku nejlépe odpoví dlouhodobé sledování dětí, které vyrůstali v dětských domovech a u nichž se zjistilo, že ke zdravému psychickému vývoji, potřebují zejména následující:

- Potřebu stimulace (neustálé podněty)
- Potřebu smysluplného světa
- Potřebu životní jistoty
- Potřebu pozitivní identity neboli vlastního já

Ukázalo se, že totéž platí i o potřebách dospělých lidí, což mnohé vysvětluje²¹.

Pokud se pár, či jedinec rozhodne pro jednu z forem péče o dítě, měl by být velmi dobře seznámen s veškerými úskalími tohoto procesu, vč. dopadu na dítě samotné. Nejdříve by si měli manželé, či jedinec zodpovědně zvážit veškeré pochybnosti, nejistoty a upřímně si na ně odpovědět. Zejména u manželského páru je toto rozhodnutí velmi svazující, měli by se společně shodnout na většině postojů a nesnažit se druhého partnera přemluvit, nebo nerespektovat jeho názor.

Na začátku všeho jsou určité informace od lidí pohybujících se v této oblasti, tzn. sociální pracovníce, pěstouni, lékaři, psychologové či názory adoptivních rodičů. Existuje mnoho vhodných knih a časopisů na toto téma, které určitě také přispějí k lepší informovanosti.

U malých dětí bude nejdříve nutné provést několik osobních návštěv v jejich prostředí, naopak předškolní a školní děti by měly navštívit bydliště potencionálních budoucích rodičů. Bývá pravidlem, že s rodinou stráví víkend, či jinak delší dobu. V této chvíli není na místě vzájemné předstírání čehokoliv, důležitá je oboustranná přirozenost. Doporučuje se v těchto prvních společných chvílích naplánovat společnou kulturní či sportovní akci, výlet apod.

Určitě neočekávejte, že se dítě bude chovat, jak jste si vysnili kdysi. Samozřejmě, že čím je svěřené dítě mladší, tím rychleji se poddá vaší výchově a zařadí se do běžného chodu rodiny. Vše chce svůj čas, vstřícný přístup zúčastněných a určitě není od věci využít nabízenou pomoc specializovaných sociálních pracovníků či lékařů. Nikdo se rodičem nenarodil hned a každá vhodná výchovná rada se určitě hodí.

Dle výzkumu sociálních pracovníků jsou nejčastější chybou v chování takto osvojených dětí právě nedůslednost nových rodičů, pěstounů v dodržování dohodnutých

²¹ Matějček, Z. a Koluchová, J. *Osvojení a pěstounská péče*, r. 2002, s. 56

pravidel chování, přílišný ochránářský vztah a skrývání samotnému faktu adopce či osvojení. Mnohé nevhodné věci dítěti mohou v takovém prostředí procházet, což pak může sklouznout i k menším trestním deliktům.

6 TEORIE DUŠEVNÍHO VÝVOJE DÍTĚTE

Jak jsem již uvedla výše, mezi hlavní faktory duševního vývoje člověka jsou považovány zejména rodina, dědičnost – genetika a vliv vnějšího prostředí. Existuje několik známých teorií k této oblasti, které se od sebe odlišují základními postoji, zaměřením a tudíž je složité je shrnout pouze do jedné. Jen pro představu stručně zmiňuji dvě nejznámější z nich.

Piagetova teorie kognitivního vývoje (Jean Piaget, 1896-1980) – definoval 4 hlavní vývojové fáze dítěte:

1. Senzomotorické stadium (narození – 2 roky) – dítě odlišuje sebe od objektů
2. Předoperační stadium (2–7 let) – dítě se učí užívat jazyk, myšlení egocentrické
3. Stadium konkrétních operací (7 – 12 let) – logické uvažování dítěte v operacích, událostech, v množství, logické řazení
4. Stadium formálních operací (12 let a výše) – logické přemýšlení o abstraktních věcech, řeší problémy, zabývá se budoucností

Freudova psychoanalýza (Sigmund Freud, 1856 – 1939) – věnoval svou pozornost zejména vývoji pudového života. Rozlišoval 5 stádií podle věku dítěte:

1. Orální – 1. rok – stimulace orální zóny (sání prsu, strkání věcí do úst)
2. Anální – 2-3 rok – dítě se cítí uspokojeno při vyprázdnění exkrementů vč. čistoty při vyměšování
3. Falické – 3-6 rok – dítě se zaměřuje na své genitálie, vnímá rozdíly anatomické mezi mužem a ženou
4. Stadium latence (stagnace) – 6–12 rok – dospívání, nástup do školy, začíná socializace dítěte, emoce a sexualita je potlačena

5. Genitální stadium – 12–18. rok - aktivace sexuálního života, navazování nových, citových vztahů, zejména – chlapec vs. dívka²²

7 PSYCHICKÁ DEPRIVACE U DĚTÍ

Deprivací rozumíme určité strádání při dlouhodobém neuspokojování základních, osobních potřeb. Především u dětí je nejzávažnější citová deprivace, tj. nedostatek lásky a citu ze strany rodičů. Zejména matka je symbolem jistoty, zázemí a bezpečí pro dítě. Citová deprivace vzniká právě tehdy, pokud tyto jistoty a bezpečí nejsou uspokojovány v dostatečné míře a po delší časový úsek²³. Takové děti mívají velmi vážné problémy s citovými vztahy na všech úrovních jejich vývoje, i když na různé děti působí odlišně. Záleží hodně na genetické výbavě, zkušenostech, charakteru dítěte a jeho nejbližšího okolí.

Dítěti chybí základní zpětná vazba ve formě pochvaly rodičem za různé jeho činnosti, výkony, chybí stimuly pro další rozvíjení vloh, učení atd. Postrádá blízkou osobu, která ho provází životem a zasvěcuje do problémů okolního světa. Toto se projeví později nedůvěřivostí k okolí, nepřítomností empatie, emoční nevyzrálostí, labilitou a tápáním ve svých vlastních pocitech jako takových. U malých dětí se deprivace většinou projeví na vývoji jejich řeči, jsou značně opožděné a do základních škol nastupují později. Mají tendenci se často upínat na nejbližší osobu v jejich okolí, která jim projevuje svou náklonnost, city a věnuje svůj čas.

U starších dětí se to projevuje zhoršeným školním prospěchem, který leckdy nekomunikuje s jejich intelektem, a to jen proto, že nemají tu správnou motivaci, nikoho, kdo by je za školní úspěch pochválil, tím pádem pro dítě ztrácí tato činnost smysl. Ve starším věku pak hledají nějakou náhradní osobu, na kterou se neadekvátně citově upnou, což bohužel druhá strana ne vždy ocení, může to brát také jako nepříjemnou vtíra-

²² Langmeier, J. a Krejčířová, D. *Vývojová psychologie*, r. 2006, s. 58

²³ Langmeier, J. a Matějček, Z. *Psychická deprivace v dětství*, r. 1974, s. 26

vost a dotyčného spíše odmítá. Ten se pak zmítá v citových vlnách, zoufale se snaží navázat různými způsoby pozornost další osoby v blízkém okolí, a to v některých případech i nepříjemnou, až agresivní formou.

Často dochází k případům, kdy si dotyční kompenzovali nepřítomnost citového vztahu tím, že se zaměřili např. na jídlo či shromažďování různých věcí.

8 PŘÍČINY PSYCHICKÝCH PROBLÉMŮ DĚTÍ A PORADENSTVÍ

Tato kapitola obsahuje velmi rozsáhlou škálu různých podnětů, činností, jevů, které negativně působí na děti, což se dříve či později projeví na jejich psychice. Uvedeme si zde nejrozšířenější případy a možnosti jejich zvládnání či vyléčení, a to nejen za pomoci odborníků. Většinou za tyto náhlé příhody, které se objeví v našich životech, nemůžeme, resp., nedokážeme sami úplně ovlivnit, ale je nutné jim čelit a poradit si dříve, než to zanechá na našich dětech následky.

Vzhledem ke vzrůstajícím nárokům dnešní doby, kdy je vše zrychlené, uspěchané, hektické, snad i částečně nepřátelské, si uvědomujeme čím dále více, jaké dopady tato doba má na naše zdraví, psychiku, která je čím dál více křehčí. Někteří z nás se nedokážou s těmito změnami, které přineslo zejména 21. století vypořádat, nevytvořili si vhodné obranné mechanismy, což se týká především dětí, mládeže. Tato skupina osob je bohužel prvotní, kde se problémy projeví a je nutné okamžitě takové situace řešit a nepodceňovat. Jelikož pro zdraví člověka je nutné, aby byly v souladu tři faktory, a to fyzická kondice, psychická a sociální, které jsou navzájem na sebe napojené. Jakmile jeden z nich je narušen, osoba se nemůže cítit příjemně a projeví se to brzy i na zdraví (snížená imunita, chřipka apod.).

Nejčastějšími důvody, kterými se rodina, potažmo děti mohou dostat do nepříjemných, až krizových situací jsou: rozvody, ztráta zaměstnání, skončení rodičovské dovolené nebo dlouhodobá osobní krize partnerů, manželů, provázející různé hádky, stísněná atmosféra doma apod.

Vlivy z těchto životních situací nejdříve většinou dopadají na děti, což u nich může vyvolat řadu psychosomatických problémů, jako jsou např. nenadálé problémy s chováním dítěte, s učením, prudké změny nálad, problémy se spánkem, s pomočováním, dětská deprese, poruchy příjmu, útky z domova, problémy se sebepoškozováním, hraničící až s myšlenkou na sebevraždu apod. Některé starší děti objeví brzy alkohol, cigarety, měkké i tvrdší drogy, nebo propadnou gamblerství, které je nutí pak k drobným či větším krádežím.

Někdy je těžké na začátku rozeznat typické příznaky, takže nelze poznat, zda dítě prochází nějakou vnitřní krizí. Proto neberte na lehkou váhu ani běžný denní rozhovor se svým potomkem a snažte se pokaždé naslouchat. Leckdy bychom mohli sami předejít budoucím obtížím.

Asi nejrychleji zaevidujeme změnu v chování dítěte. Je nutné rozlišit, zda se jedná o změnu, která je následkem určitého vývojového období dítěte, tzn. třeba dospívání – puberty, či je to opravdu následek momentální situace, která ovlivňuje psychické rozpoložení dítěte a kterou je nutné řešit. S dítětem je dobré si nejdříve vše probrat v klidu, v soukromí, bez emocí obou stran a dát šanci, prostor dítěti se svobodně vyjádřit, proč se tak chová a ukázat mu, že ho stále milujeme, i když momentálně rodina prochází nějakou z výše popsaných krizí. Vysvětlit mu, že je to součást života a že se musí s tím naučit pracovat.

Většinou se jedná o změny v chování ve formě odmítání, neposlušnosti a nerespektování autorit, a to zejména ve škole, kde přibývá těchto případů geometrickou řadou. Někdy může dítě začít šikanovat ostatní spolužáky, v horších případech si dokonce začne dovolovat i na svojí vyučující.

Rodiče opakují vše několikrát, a přesto dítě neposlechne, či si prosadí svou. V takovém případě doporučujeme navštívit dětského psychologa, který pomůže najít důvod takového chování. Pokud je indikována horší diagnóza, pošle rodiče s dítětem k psychiatrovi, který nasadí léčebnou medikaci.

Co se týká **poruch učení**, ty bývají vrozené, ale v případě psychického tlaku na dítě, může změnit přístup k učení, které ho zatím bavilo a začne cíleně školu odbývat. Např. v případě rozvodu ztrácí motivaci, chuť, proč se snažit a dobře učit, rodiče jsou příliš zaměstnáni vyřizováním záležitostí kolem rozvodu, dělením majetku a na dítě

není již tolik času. To si toto chování vysvětlí tak, že je příčinou rozvodu, již není milováno, není pochváleno za dobré výsledky, jak tomu bývalo doposud, tudíž nevidí důvod, proč se i nadále dobře učit. Naopak si myslí, že špatnými výsledky přitáhne zpět pozornost obou rodičů.

Což sice přitáhne dočasně, ale k ničemu to nevede, spíše naopak. Atmosféru doma to zhorší a dítě je ještě více frustrováno. Tady se nabízí stejná rada jako u poruch chování s tím, že více se apeluje na osobní kontakt rodičů s dítětem, je nutné si sednout, vč. obou rodičů a vysvětlit dítěti, že rozvod nezavinil, že ho stále milují oba stejně, nic se prakticky nemění. Je to o trpělivosti, důvěře, otevřenosti a citlivém přístupu rodičů.

Další porucha, která může velmi ovlivnit chování po celý den, je **porucha spánku**. Když nejsme v psychické pohodě, je to jedna z prvních věcí, která se naruší a nefunguje jak má. Kvalita spánku se snižuje samozřejmě právě s nadměrou stresu, depresí či změnou nálad. Je-li dítě nervózní, nevyspalé, snažíme se zjistit důvod, před spaním navodit klidnou atmosféru a dítě celkově uklidnit. Samozřejmě k tomu pomůžou i další okolní aspekty, jako dostatečně větraná místnost, kvalitní postel apod., jestliže i nadále přetrvávají problémy s usínáním či naopak, dítě spí nadměrně dlouho dobu, je nutné opět navštívit lékaře.

Enuréza – neboli pomočování dětí, které již chodí dávno na toaletu, ale z ničeho nic se začínají pomočovat. Může to být jev ojedinělý např. při nachlazení či při nějakém leknutí.

Pokud se pomočování opakuje častěji, je nutné tento problém prohodit s dětským pediatrem, vyloučit všechna zánětlivá onemocnění. Další léčba již závisí opět na dětském psychologovi či psychiatrovi. Je nutné, aby se dítě necítilo ponížené, frustrované z tohoto přechodného handicapu a snažilo se max. spolupracovat. Samozřejmostí je, že ho netrestáme za pomočování, snažíme se eliminovat všechny důsledky použitím všech dostupných zdravotnických pomůcek, jako jsou podložky do postele, či jednorázové plenky. Dítě pochopí naší snahu a vstřícnost problém řešit, bude se cítit jistější, klidnější a postupně se jeho stav zcela jistě upraví.

Velmi citlivou oblastí bývá **porucha s přijímáním potravy**. Patří sem již všeobecně známá onemocnění zvané anorexie a bulimie, kterými trpí zejména dívky v pubertálním věku, kdy hnání vidinou štíhlé postavy, jsou schopni nejíst několik dnů,

či každé jídlo hned vyzvracet. To bývá velmi závažný problém, který, když se včas nepodchytí, může způsobit i smrt osoby, a to pro celkovou podvýživu a vyčerpání organismu. S tímto onemocněním pomohou pouze odborníci na specializovaných pracovištích s individuálně sestavenými procedurami vč. pomoci dětských psychologů.

Jiný extrém bývá, když se jídlo stává prostředkem k řešení stresů a dotyčná osoba se nadměru přejídá v domnění, že tím zažene veškeré starosti, strach, úzkost či dopad rodinných problémů. Jídlo představuje pro takové osoby přímou náhražku lásky a pozornosti, v jídle nacházejí úlevu a vnitřní zklidnění. V tomto případě je cesta jednodušší než u výše zmiňovaného extrému, ale z hlediska podceňování nikterak menší, i zde může přemíra jídla způsobit značná zdravotní rizika, a to i v dětském věku. Pomoc najdeme opět u odborníků.

Zřejmě nejdramatičtější poruchou u dítěte bývá tzv. **sebepoškozování**. Je to další negativní projev psychického strádání dítěte, které se snaží fyzickou bolestí potlačit tu vnitřní, psychickou. Tady bývají opět prvotním impulsem zejména rozvody, domácí násilí, znásilnění, osamělost, citová deprivace apod. Nejčastější formou sebepoškozování je různé řezání, bodání, pálení či škrábání až do krve atd. V okamžiku prvního příznaku této poruchy, je nutné se ihned spojit s psychologem, dítěti nic nevyčítat, nekřičet, nehysterčit, snažit se naslouchat a být maximálně vstřícní a chápající rodič. Dítě, které je ochotno si samo takto ubližovat má větší problém duševní, než si umíme třeba sami v tu chvíli představit, je to jeho takové volání o pomoc. Tady je rozhodně na místě maximální podpora rodiny s pravidelným odborným dohledem²⁴.

Těžko říci, zda je možné všem těmto výše uvedeným, nejčastějším psychickým poruchám u dětí předejít. Jisté je, že je nutná neustálá osvěta, častější komunikace rodičů s dětmi, lepší naslouchání a vnímání, co nám asi chtějí děti sdělit, co tím mysleli, nepodceňovat cokoli a raději se stále preventivně ujišťovat, zda dítěti nic nechybí, nestrádá, více si všímat jakýkoliv změn a snažit si v klidu o nich popovídat.

²⁴ © Economia, a. s, Regenermelová, L., *Sebepoškozování - úleva od psychických problémů?* [cit. 20. 9. 2010]. Dostupné z: (<http://dusevni-poruchy.zdrave.cz/sebeposkozovani/>)

9 OBLASTI VÝZKUMU

9.1 ZÁKLADNÍ CÍL

Jako primární cíl průzkumu jsem si zvolila provedení sondáže do oblasti faktů, procesů a událostí, které mohou ovlivnit zdravý duševní vývoj dětí v dnešní době. Tato sondáž je zaměřena nejen na podmínky ovlivňující duševní vývoj dětí, ale i na možnosti a výtoky dnešní přetechnizované společnosti, které mohou být příčinou výskytu skrytých či otevřených diskriminačních projevů v kolektivu a dalších neméně závažných fenoménů.

V návaznosti na studium literatury a nashromážděných informací jsem se po zpracování teoretické části bakalářské práce rozhodla pro dosažení a naplnění základního průzkumného záměru stanovit níže specifikované dílčí oblasti, které odpovídají jednotlivým okruhům možného nejmarkantnějšího působení okolních vlivů na zdravý duševní vývoj dětí:

1. Zjistit, zda působení moderních technologií ve formě elektronických výrobků a hraček (počítače, notebooky, mobilní telefony, tablety apod.) zásadně ovlivňuje duševní vývoj dětí.
2. Zjistit, kolik času věnují rodiče svým dětem (v rámci hraní, povídání apod.) před jejich nástupem do základní školy, a které subjekty z jejich pohledu nejvíce ovlivňují děti při jejich duševním vývoji.
3. Zjistit, zda rodiče aplikují při výchově dětí tresty a jsou důslední při jejich následném dodržování.
4. Zjistit, zdali rodiče vedou své děti k samostatnosti a mají představu o tom, jak tráví volný čas.

9.2 METODA A ORGANIZACE PRŮZKUMU

Jako průzkumnou metodu jsem se rozhodla použít dotazování. Tato metoda se vyznačuje vysokou formalizací a standardizací, což vyplývá z požadavků a nároků statistických metod zpracovávání informací.

Metoda dotazování používá techniky rozhovoru a dotazníku. Pro průzkum jsem se rozhodla uplatnit techniku dotazníku. V současné době představuje tato technika především pro svůj univerzální charakter jednu z nejrozšířenějších a nejpoužívanějších technik v sociologických výzkumech. Prostřednictvím dotazníku jsou potřebné informace od dotazovaných získávány na základě písemných odpovědí na předložené otázky. Charakteristickým rysem a výhodou tedy je, že nedochází k přímému styku mezi průzkumníkem a dotazovaným, což prohlubuje důvěru v dodržení anonymity. Mezi další výhody techniky dotazníku patří dostatek času na odpovědi a na jejich důkladné promyšlení, zaručuje vysoké tempo shromažďovaných informací a v neposlední řadě také vysoký stupeň formalizace a standardizace, která usnadňuje zpracování výsledků průzkumu.

Nevýhodou této techniky je písemná odpověď, která vždy nemusí obsahovat jen vlastní názory, mínění, postoje dotazovaného, ale existuje zde možnost ovlivnění dotazovaného ze strany spolupracovníků, rodinných příslušníků apod. Mezi další nevýhody můžeme zařadit malou návratnost dotazníků, nepochopení smyslu otázky dotazovaným a absenci přímého styku s dotazovaným, která vylučuje možnost pozorovat jeho reakce na kladené otázky.

Dotazník (příloha č. 1) obsahoval základní údaje o 46 respondentech průzkumu a 24 otázek, které se vztahovaly k jednotlivým dílčím oblastem průzkumu. Byl konzultován s vedoucí diplomové práce. Z celkového počtu 55 rozdaných dotazníků jsem zpětně obdržela 46 vyplněných dotazníků, z čehož vyplývá, že návratnost dotazníků byla 83,6%.

Jednotlivé pozorované (empirické) četnosti jsem roztřídila do tabulek²⁵, ve kterých jsem použila třídění prvního a druhého stupně. Výsledky průzkumu mohou být samo-

²⁵ Pro zaznamenávání dat, tvorbu tabulek a grafů jsem zvolila prostředí aplikace MS Excel 2010

zřejmě částečně ovlivněny poměrně malým rozsahem zkoumaného souboru respondentů.

9.3 ZKOUMANÝ SOUBOR

Soubor respondentů jsem získala nenáhodným, nahodilým výběrem, postupným oslovením a předložením dotazníků na několika místech, převážně mezi svými spolupracovníky, členy rodiny a studenty Univerzity Jana Amose Komenského. Zkoumaný soubor obsahoval 46 respondentů a souhrn základních údajů o respondentech je znázorněn v tabulce č. 1.

Tabulka 1: Přehled respondentů průzkumu z pohledu pohlaví a rodinného stavu

Rodinný stav respondenta	Pohlaví				Σ	
	muž		žena		odpovědi	
	abs.č.	%	abs.č.	%	abs.č.	%
ženatý /vdaná	10	21,7	19	41,3	29	63,1
svobodný/svobodná	2	4,3	5	10,9	7	15,2
rozvedený/rozvedená	1	2,2	9	19,6	10	21,7
Σ	13	28,2	33	71,8	46	100,0

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)²⁶

Z celkového počtu 46 respondentů převažují ženy (72%) nad muži (28%), z hlediska rodinného stavu je patrné, že větší část respondentů (63%) žije v manželství a vychovává děti v úplné rodině.

²⁶ Autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Tabulka 2: Přehled respondentů průzkumu z pohledu věku rodičů a počtu dětí v rodině

Věkové rozpětí rodičů	Počet dětí v rodině						Σ odpovědí	
	1		2		3			
	abs.č.	%	abs.č.	%	abs.č.	%	abs.č.	%
25-35 let	4	8,7	3	6,5	0	0	7	15,2
36-45 let	8	17,4	5	10,9	2	4,3	15	32,6
46-55 let	6	13,0	12	26,1	1	2,2	19	41,3
56 a více	2	4,3	3	6,5	0	0	5	10,9
Σ	20	43,4	23	50,0	3	6,5	46	100,0

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)²⁷

Z celkového počtu 46 respondentů zastupujících samostatnou rodinu/domácnost, tj. žádný z respondentů nežije s jiným respondentem průzkumu ve společné domácnosti je zřejmé, že převládají rodiny se dvěma dětmi (50%), přestože není rozdíl oproti rodinám s jedním dítětem tak patrný (43%). Rodin se třemi a více dětmi je v našem výzkumu zastoupen pouze minimálně (6,5%).

Dle věkových kategorií rodičů převládají rodiny se středním věkovým průměrem, tj. od 36 do 55 let (74%), které se i jako jediné podílejí na zastoupení rodin s více než dvěma dětmi.

Tabulka 3: Přehled věkových rozmezí dětí respondentů průzkumu

Věkové rozpětí dětí	Σ odpovědí	
	abs.č.	%
0-10 let	31	41,3
11-18 let	31	41,3
19 let a více	13	17,4
Σ	75	100,0

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)²⁸

²⁷ Autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Z hlediska věkového zastoupení dětí v rodinách respondentů se shodují počty dětí ve věkových hranicích 0-10 let a 11-18 let (41%), starších dětí nad 19let je v souboru zastoupeno podstatně méně (17%).

9.4 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ PRŮZKUMU

9.4.1. PŮSOBENÍ MODERNÍCH TECHNOLOGIÍ A HRAČEK NA DUŠEVNÍ VÝVOJ DĚTÍ

Jako první dílčí oblast průzkumu jsem se rozhodla zjistit, zda působení moderních technologií ve formě elektronických výrobků/hraček a čas dětí věnovaný jejich používání, může dle názoru respondentů, ovlivnit jejich duševní vývoj, či nikoli.

Tabulka 4: Přehled věku dítěte při prvním kontaktu s elektronickým výrobkem/hračkou

Věk dítěte	Σ odpovědí	
	abs.č.	%
Dříve než ve 3 letech	7	15,2
Mezi 4-5 rokem	12	26,1
Od 6 let	12	26,1
Elektronické hračky neexistovaly	15	32,6
Σ	46	100,0

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)²⁹

U většiny respondentů průzkumu, v době výchovy dětí, elektronické výrobky/hračky neexistovaly (33%). Z interpretovaných výsledků průzkumu dále vyplývá, že k prvnímu kontaktu dítěte s elektronickou hračkou nebo výrobkem dochází nejčastěji ve věku 4-6 let (26%).

²⁸ Autor práce, 2016 (vlastní šetření)

²⁹ Autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Tabulka 5: Ovlivnění duševního vývoje dětí z pohledu časového používání elektronických výrobků/hraček

Časové rozpětí používání elektr.hraček/výrobků za den	Ovlivnění duševního vývoje dítěte						Σ odpovědí	
	Rozhodně ANO		Rozhodně NE		Nevím		abs.č.	%
	abs.č.	%	abs.č.	%	abs.č.	%		
Méně než 1 hod. denně	12	34,3	0	0	4	40,0	16	34,7
Do 2 hod. denně	14	40,0	0	0	3	30,0	17	37,0
Do 3 hod. denně	8	22,8	0	0	1	10,0	9	19,5
Více jak 3 hod. denně	1	2,9	1	100	2	20,0	4	8,7
Σ	35	100	1	100	10	100	46	100,0

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)³⁰

Jak je patrné z výše uvedených hodnot, rodiče si uvědomují vliv častého používání elektronických výrobků/hraček na duševní vývoj dítěte, a proto se snaží větší část z nich (74%) omezit čas trávený nad používáním těchto výrobků do 2 h denně. Pouze jeden respondent průzkumu nevnímá používání elektronických výrobků/hraček u dětí jako problematický a nepřipouští si ani jejich vliv na duševní vývoj dětí, a to ani v míře převyšující 3 hodiny denně.

9.4.2. SUBJEKTY A JEJICH VLIV NA DUŠEVNÍ VÝVOJ DĚTÍ

Ve druhé oblasti průzkumu jsem se zaměřila na to, jaký je názor rodičů na optimální délku rodičovské, kolik času věnují rodiče svým dětem (v rámci hraní, povídání apod.) v období dětství a dospívání, a které subjekty nejvíce ovlivňují děti při jejich duševním vývoji.

³⁰ Autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Tabulka 6: Optimální délka rodičovské dovolené dle věku respondentů průzkumu

Věkové rozpětí rodičů	Optimální délka rodičovské dovolené						Σ odpovědí	
	6 měsíců		1-2 roky		3-4 roky		abs.č.	%
	abs.č.	%	abs.č.	%	abs.č.	%		
Věk 25 – 35	0	0	3	33,3	4	10,9	7	15,2
Věk 36 - 45	0	0	0	0	15	40,5	15	32,6
Věk 46 - 55	0	0	3	33,3	16	43,2	19	41,3
Věk 55 a více	0	0	3	33,3	2	5,4	5	10,9
Σ	0	0	9	100	37	100	46	100,0

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)³¹

Jak je patrné z výsledku průzkumu, žádný z respondentů nepreferuje rodičovskou dovolenou do 6 měsíců dítěte. Více jak 83% dotázaných středního věku preferuje jako optimální délku rodičovské dovolené v rozmezí 3–4 let.

Tabulka 7: Čas věnovaný dítěti rodiči v průběhu dne v rámci jejich předškolního věku

Čas věnovaný dítěti během dne	Σ odpovědí	
	abs.č.	%
1-2 hod.	2	4,3
2 hod. a více	24	52,2
Různě (nepravidelně)	20	43,5
Σ	46	100,0

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)³²

Z pohledu času věnovanému dětem v předškolním věku se nadpoloviční většina respondentů (52%) věnuje svým dětem více než 2 hod. denně. Jak je patrné z výsledku průzkumu, vysoké procento respondentů (43 %) se věnuje dětem nepravidelně, a to dle svých aktuálních časových dispozic.

Tabulka 8: Využívání služeb chůvy/agentury na hlídání dětí

³¹ Autor práce, 2016 (vlastní šetření)

³² Autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Využití služeb chůvy/agentury	Σ odpovědí	
	abs.č.	%
Ano	2	4,3
Ne	28	61,0
Hlídnají rodiče/prarodiče	14	30,4
Využijí v případě potřeby	2	4,3
Σ	46	100,0

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)³³

Ve vztahu k využívání služeb chův, profesionálních agentur zaměřujících se na hlídání dětí, nebo rodičů a prarodičů, více než polovina dotázaných (61%) tyto služby nevyužila. Výpomoc rodičů/prarodičů využilo pouze 30% respondentů a jen velmi malé procento účastníků průzkumu využilo služeb profesionálních chův či agentur (4%). Stejný počet respondentů průzkumu tyto služby doposud nevyužilo, ale nebrání se do budoucna jejich využití v případě potřeby, resp. pokud by nemohli zabezpečit hlídání ostatními členy rodiny.

Tabulka 9: Subjekty ovlivňující duševní vývoj dítěte z pohledu rodičů

Subjekty ovlivňující duševní vývoj dítěte	Průměr [%]
Rodiče	62,1
Prarodiče	10,6
Škola	10,3
Vrstevníci	3,2
Různé sportovní a zájmové kluby	4,5
Elektronická média (televize, internet, soc.sítě aj.)	5,1
Kulturní instituce, kina, muzea, knihovny aj.	4,2
Σ	100,0

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)³⁴

³³ Autor práce, 2016 (vlastní šetření)

³⁴ Autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Z pohledu subjektů, které mají největší vliv na duševní vývoj dětí, se umístili na prvním místě rodiče (62%), a to s velkým nárůstem před prarodiči a školou (10%). Na čtvrtém místě se umístila elektronická média v podobě televize, internetu a sociálních sítí (5%). Zarážející je z mého pohledu to, že jen malé procento respondentů nevnímá vrstevníky dětí jako subjekty, kteří ovlivňují jejich duševní vývoj (3%).

9.4.3. APLIKACE A VYMÁHÁNÍ DODRŽOVÁNÍ TRESTŮ PŘI VÝCHOVĚ DĚTÍ

Ve třetí oblasti průzkumu jsem se zaměřila nejen na aplikaci a následnou důslednost při vymáhání dodržování trestů ze strany rodičů, ale i na obecný pohled účinnosti trestu a nejčastější druhy trestů, vyjímaje tresty fyzické, které respondenti průzkumu uplatňovali při výchově.

Tabulka 10: Účinnost používání trestů u dětí a důslednost při vymáhání jejich dodržování

Způsoby dodržení důslednosti při udílení trestů	Je používání trestů účinné						Σ odpovědí	
	NE		ANO, většinou		Občas		abs.č.	%
	abs.č.	%	abs.č.	%	abs.č.	%		
Trvám na dodržení trestu.	2	18,2	1	20,0	5	16,7	8	17,4
Za dobré chování trest zmírím	7	63,6	2	40,0	10	33,3	19	41,3
Nejsem úplně důsledný	1	9,1	2	40,0	6	20,0	9	19,6
Někdy prominu za výměnu...	1	9,1	0	0	9	30,0	10	21,7
Σ	11	100	5	100	30	100	46	100

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)³⁵

Jak je patrné z výsledků průzkumu, naprostá většina rodičů (65%) považuje používání trestů u dětí za účinné pouze občas, jednoznačně pro jejich aplikaci se vyjádřilo pouze 11% respondentů a zamítavý postoj vyjádřilo 24% účastníků průzkumu. Co se týká dodržování důslednosti rodičů při udílení trestů, je tento výsledek zarážející. Pouze 17% respondentů trvá důsledně na dodržení trestů až do konce, většina respondentů

³⁵ Autor práce, 2016 (vlastní šetření)

však trest dětem za dobré chování zmírní (41%), či úplně promine (22%), nebo nevydrží být důslední až do jeho vypršení (20%).

Tabulka 11: Využití jiných druhů trestů u dětí, než fyzických

Jiné druhy trestů	Σ odpovědí	
	abs.č.	%
Zákaz sladkostí, chození ven	3	6,5
Zákaz TV, PC, tabletů, her...	40	87,0
Jiné	3	6,5
Σ	46	100,0

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)³⁶

Z průzkumu zcela jednoznačně vyplývá, že 87% respondentů preferuje před jinými nefyzickými tresty u dětí zákaz používání elektronických hraček/výrobků, mezi které řadí i sledování televize.

9.4.4. VÝCHOVA DĚTÍ A JEJICH VEDENÍ K SAMOSTATNOSTI A ODPOVĚDNOSTI

Ve čtvrté a poslední oblasti průzkumu jsem se zaměřila na výchovu a vedení dětí k samostatnosti a odpovědnosti, počínaje jejich osamostatněním ve vztahu k přesunu do vlastního pokoje, až po přihlášení do různých zájmových /sportovních kroužků, chození ven na hřiště a hospodaření s vlastními penězi.

³⁶ Autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Tabulka 12: Věková hranice přesunu dítěte do vlastního pokoje

Věková hranice	Σ odpovědí	
	abs.č.	%
Od narození	10	21,7
Po 1. roce nejdříve	28	60,9
Od 3 let, nejpozději před nástupem do školky	8	17,4
Σ	46	100,0

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)³⁷

Z průzkumu vyplývá, že většina respondentů (61%) preferuje přesun dítěte do vlastního pokoje nejdříve po 1 roce dítěte.

Tabulka 13: Věková hranice pro rozhodnutí o pouštění samotného dítěte na hřiště

Věková hranice	Σ odpovědí	
	abs.č.	%
Dříve než v 7 letech	4	8,7
Od 7 let	7	15,2
Od 8 let	21	45,7
Od 9 let výše	7	15,2
Dosud nikdy	7	15,2
Σ	46	100,0

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)³⁸

Z hlediska vhodné věkové hranice dětí pro rozhodnutí rodičů o jejich pouštění na hřiště bez dozoru, preferuje hranici od 8 let dítěte 46% respondentů průzkumu. Pouze necelých 9% rodičů se nebojí pustit děti před dosažením jejich 7 let.

³⁷ Autor práce, 2016 (vlastní šetření)

³⁸ Autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Tabulka 14: Věková hranice pro přihlášení dítěte do zájmového kroužku

Věková hranice	Σ odpovědí	
	abs.č.	%
Nejdříve po 3 roce	5	10,9
Mezi 4-7 rokem	32	69,6
Až dítě samo projeví zájem	9	19,5
Σ	46	100,0

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)³⁹

Z hlediska vhodné věkové hranice dětí pro přihlášení do zájmových či sportovních kroužků preferují respondenti průzkumu rozmezí 4-7 let dítěte (70%).

Tabulka 15: Věková hranice pro zapojení dítěte do drobných domácích prací

Věková hranice	Σ odpovědí	
	abs.č.	%
Od 3 let	14	30,4
Mezi 4 - 5 rokem	14	30,4
Mezi 6 - 7 rokem	15	32,7
Po 7 roce a výš	3	6,5
Σ	46	100,0

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)⁴⁰

Jak je patrné z výsledků průzkumu, naprostá většina rodičů je nakloněna zapojovat děti do drobných domácích prací ve věku 3-7 let (93%), pouze necelých 7 % rodičů by své děti zapojili až po dovršení jejich 7 let.

³⁹ Autor práce, 2016 (vlastní šetření)

⁴⁰ Autor práce, 2016 (vlastní šetření)

Tabulka 16: Výplata kapesného dětem od 1. třídy ZŠ

Výplata kapesného od 1tř. ZŠ	Σ odpovědí	
	abs.č.	%
Ano	32	69,6
Ne	3	6,5
Jen, pokud si ho zaslouží	11	23,9
Σ	46	100,0

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)⁴¹

Z pohledu učení a vedení dětí k hospodaření s penězi průzkum ukazuje, že naprostá většina respondentů (70%) souhlasí s výplatou měsíčního kapesného dětem po nástupu do 1 třídy Základní školy bez podmínek, necelých 7 % respondentů je proti a 24% respondentů podmiňuje výplatu kapesného nějakými zásluhami.

Tabulka 17: Přehled o trávení volného času dítěte

Přehled o volném času dítěte	Σ odpovědí	
	abs.č.	%
Vždy vím místo i jména	33	71,7
Znám místo, ale jména nikoli	7	15,2
Tuším	2	4,4
Nevím	4	8,7
Σ	46	100,0

Zdroj: autor práce, 2016 (vlastní šetření)⁴²

Z hlediska přehledu rodičů o tom, kde a s kým tráví jejich děti svůj volný čas, se převážná většina respondentů průzkumu (72%) vyjádřila, že zná nejen místo, ale i jmé-

⁴¹ Autor práce, 2016 (vlastní šetření)

⁴² Autor práce, 2016 (vlastní šetření)

na kamarádů, 15% respondentů zná alespoň místo a jen 13% respondentů si nebyli jisti nebo nevěděli.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo provést analýzu vlivu rodiny na zdravý duševní vývoj dítěte a zjistit, která fakta, procesy a události se mohou na zdravém duševním vývoji dětí podílet ve vztahu k jejich následné výchově, vzdělávání a socializaci.

V teoretické části práce se zabývám především postavením rodiny a jejím významem, se všemi jejími základními funkcemi, ale i dysfunkcemi, dále nejdůležitějšími faktory ovlivňujícími psychický vývoj dítěte ve všech jeho formách a negativními následky, které mohou způsobit u dětí mnoho různých deprivací a psychických problémů. Neopomím také problémy aktuální doby související s poklesem porodnosti, neplodnosti a v tomto kontextu i možnosti adopce dětí nebo pěstounské péče, která se u nás v posledních letech podstatně rozšířila. Je zřejmé, že působení rodiny na duševní vývoj dítěte provází celá řada vlivů, které utvářejí rysy a vlastnosti osobnosti dítěte, jakými jsou např. věk rodičů, velikost rodiny, komunita a kultura, ve které dítě vyrůstá, čas, kterým dětem rodina věnuje a bezpochyby také ekonomická situace rodin. Tyto vlivy se mohou v průběhu působení zesilovat či zeslabovat, v každém případě však vtiskují každé dětské osobnosti zvláštnosti její povahy a dotvářejí její svéráz. Význam rodiny, a zvláště pak rodičů, je pro vývoj dítěte klíčový, svým způsobem ojedinělý a prakticky jen těžce nahraditelný. Dítě zde nachází uspokojení svých potřeb, to, jak být druhým člověkem akceptováno, milováno a vnímá i neméně důležitou jistotu vzájemnosti, přináležení a v neposlední řadě spjatosti se společným domovem.

V návaznosti na východiska teoretické části jsem si stanovila primární cíl průzkumu, a to prostřednictvím provedení sondáže do oblasti faktů, procesů a událostí, které mohou ovlivnit zdravý duševní vývoj dětí v dnešní době. Sondáž jsem zaměřila nejen na podmínky ovlivňující duševní vývoj dětí, ale i na možnosti a výdobytky dnešní pře-technizované společnosti, které mohou být příčinou výskytu skrytých či otevřených diskriminačních projevů v kolektivu a dalších neméně závažných fenoménů. K naplnění tohoto primárního cíle jsem identifikovala dílčí oblasti, které odpovídají jednotlivým okruhům možného nejmarkantnějšího působení okolních vlivů na zdravý duševní vývoj dětí, počínaje působením moderních technologií ve formě elektronických výrobků a hraček, aplikací a následnou důsledností rodičů při vymáhání dodržování jimi zadaných

trestů, subjektů nejvíce ovlivňujících děti při jejich duševním vývoji a v neposlední řadě také vedením dětí k jejich samostatnosti a odpovědnosti.

I když nelze jednotlivé zjištěné poznatky z důvodu poměrně malého vzorku vstupních dat zobecnit, je z interpretovaných výsledků průzkumu patrné, že se rodiče při výchově dětí, i přes všechna doporučení a známá publikovaná teoretická východiska, dopouštějí chyb, aniž by si to v tu danou chvíli přímo uvědomovali. Je velice potěšující, že rodiče vnímají negativní vliv častého používání elektronických výrobků a hraček na duševní vývoj dítěte. Proto se snaží i větší část z nich omezovat čas dětí trávený nad používáním těchto výrobků, s čímž koresponduje také fakt, že více než polovina respondentů průzkumu věnuje svým dětem více než 2 hodiny denně ke společné zábavě a hrám. Obdobně pozitivní závěry průzkumu vnímám také v oblasti preferencí delší rodičovské dovolené a nevyužíváním služeb chův a profesionálních agentur na hlídání, což je zvláště pak v dnešní finančně náročné době a tendenci brzkých návratů matek do zaměstnání, příjemné zjištění. Překvapující je skutečnost, že ačkoli naprostá většina rodičů považuje používání trestů u dětí za účinné, jen malá část z nich následně trvá na jejich dodržení až do konce. Velice pozitivně vnímám také zjištění, že naprostá většina rodičů je nakloněna zapojovat děti do drobných domácích prací již od předškolního věku a vede děti k hospodaření s penězi prostřednictvím výplaty měsíčního kapesného, čímž posiluje jejich finanční gramotnost a odpovědnost již od útlého věku.

Napravit tyto výše zmíněné chyby bývá mnohdy velice obtížné. Procesy, jako např. všechny druhy učení v rodině, ve škole, v partě, či jen mimoděčné napodobování imponujících vzorů vedou k vývoji osobnosti dítěte a vliv okolí se u dětí a mladistvých setkává s výjimečnou vnímavostí.

Pokud tato bakalářská práce přispěje po jejím přečtení jen malou měrou k tomu, abychom si tyto chyby uvědomili a případně se jim při výchově dětí vyvarovali, budu za to moc ráda.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- ČÁP, J.: *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-534-3
- DUNOVSKÝ, J.: *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum, 1986. ISBN 08-040-86
- GIDDENS, A.: *Sociologie*. Praha: Argo, 2000. ISBN 80-7203-124-4
- HELUS, Z.: *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha: Portál, 2004. ISBN 978-80-7367-628-5
- HERMAN, M.: *Najděte si svého manžana*. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-260-6070-3
- LANGMEIER, J. a MATĚJČEK, Z.: *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum, 2015. ISBN 9788024628660
- LANGMEIER, J. a KREJČÍŘOVÁ, D.: *Vývojová psychologie*, Praha: Grada, 2006. ISBN: 80-247-1284-9
- MATĚJČEK, Z.: *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0519-7
- MATĚJČEK, Z.: *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. ISBN 8071786373
- MATĚJČEK, Z.: *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 2003. ISBN 978-80-7367-272-0
- MATĚJČEK, Z. a DYTRYCH, Z.: *Děti, rodina a stres*. Praha: Galén, 1994. ISBN 80-85824-06-X
- PREKOPOVÁ, J.: *Jak být dobrým rodičem*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-9063-3
- ROGGE, J.: *Dětské strachy a úzkosti*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-237-8
- VYMĚTAL, J.: *Úzkost a strach dětí*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-830-9

Seznam použitých internetových zdrojů

- Dark Side, a.s. *Stop neplodnosti*. [cit. 2014]. Dostupné z: <http://www.stopneplodnosti.cz/>
- © Česká spořitelna, a. s. [online]. Dostupné z: <http://www.csas.cz/banka/nav/osobni-finance/osobni-ucet-cs-ii-fresh-ucet/o-produktu-d00022378>
- © 1999–2016 MAFRA, a. s., Karásková, I. [cit. 7. 12. 2015]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/cesky-soud-uznal-adopci-deti-gayi-dqg-/domaci.aspx?c=A151206_202924_zahranicni_san
- © 2016 Economía, a.s., Zákoník práce [cit. k 1.1.2016]. Dostupné z: <http://zakony.centrum.cz/zakonik-prace/cast-8-hlava-1-dil-1-paragraf-197>
- Prof. Kohoutek R., [cit. C. Škoda a J. Riegrová, 1978]. Dostupné z: <http://www.rodice-a-deti.cz/vliv-rodiny-na-rozvoj-osobnosti-cloveka>
- © Obecně prospěšná společnost Sirius o.p.s., 2011-2016 PhDr. Labusová, E. [cit. 28. 6. 2012]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/o-nevhodnych-pristupech-v-rodicovske-vychove-psychickem-nasili-a-jeho-vlivu-na-vyvoj-ditete-48.html>
- © NICM, Žáková, M. [cit. Srpen 2015]. Dostupné: <http://www.nicm.cz/smutne-rekordy-ceskych-deti>
- ©2003–2016 Borgis, a.s, Novinky, ČTK [cit. 28.10.2014]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/ekonomika/351893-deti-ohrozenych-chudobou-pribyva-i-v-bohatych-zemich-varuje-unicef.html>
- © 2012 – 2016 Fond ohrožených dětí, [online]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/nase-cinnost/adopce>
- © 2000 - 2016 Peníze. CZ, Dlouhá P, [cit. 8. 7. 2015]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/davky-pestounske-pece/301812-pestounska-pece-2015-kolik-od-statu-dostane-pestoun-kolik-profesionalni-rodic>
- © Economía, a. s, Regenermelová, L. *Sebepoškozování - úleva od psychických problémů?*[cit. 20. 9. 2010]. Dostupné z: (<http://dusevni-poruchy.zdrave.cz/sebeposkozovani/>)

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obrázek 1: Míra materiální deprivace v rodinách s dětmi, 2014

Seznam tabulek

- Tabulka 1: Přehled respondentů průzkumu z pohledu pohlaví a rodinného stavu
- Tabulka 2: Přehled respondentů průzkumu z pohledu věku rodičů a počtu dětí v rodině
- Tabulka 3: Přehled věkových rozmezí dětí respondentů průzkumu
- Tabulka 4: Přehled věku dítěte při prvním kontaktu s elektronickým výrobkem/hračkou
- Tabulka 5: Ovlivnění duševního vývoje dětí z pohledu časového používání elektronických výrobků/hraček
- Tabulka 6: Optimální délka rodičovské dovolené dle věku respondentů průzkumu
- Tabulka 7: Čas věnovaný dítěti rodiči v průběhu dne v rámci jejich předškolního věku
- Tabulka 8: Využívání služeb chůvy/agentury na hlídání dětí
- Tabulka 9: Subjekty ovlivňující duševní vývoj dítěte z pohledu rodičů
- Tabulka 10: Účinnost používání trestů u dětí a důslednost při vymáhání jejich dodržování
- Tabulka 11: Využití jiných druhů trestů u dětí, než fyzických
- Tabulka 12: Věková hranice přesunu dítěte do vlastního pokoje

Tabulka 13: Věková hranice pro rozhodnutí o pouštění samotného dítěte na hřiště

Tabulka 14: Věková hranice pro přihlášení dítěte do zájmového kroužku

Tabulka 15: Věková hranice pro zapojení dítěte do drobných domácích prací

Tabulka 16: Výplata kapesného dětem od 1. třídy ZŠ

Tabulka 17: Přehled o trávení volného času dítěte

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A:	Dotazník	I
------------	----------------	---

Příloha A - Dotazník

Vážení,

jsem studentkou kombinovaného studia na universitě Jana Amose Komenského. V současné době pracuji na mé závěrečné bakalářské práci s námětem „Vliv rodiny na zdravý duševní vývoj dítěte“, jejíž součástí je i malý průzkum k tomuto tématu. Z tohoto důvodu si Vás dovoluji požádat o vyplnění níže uvedeného dotazníku.

Dotazník je anonymní a s jeho výsledky se můžete seznámit po obhajobě mé bakalářské práce v knihovně university.

Předpokládaná doba vyplnění je 10 min, z nabízených odpovědí vyberte pouze tu, která je dle Vašeho názoru nejoptimálnější.

Předem Vám moc děkuji za Váš čas.

Dana Kratochvíle

Základní údaje o respondentovi:

Pohlaví:

1. muž
2. žena

Rodinný stav:

1. svobodný/svobodná
2. vdaná/ženatý
3. rozvedený/rozvedená

Věk rodiče:

1. 25-35
2. 36-45
3. 46-55
4. 56 a více

Počet dětí:

1. 1
2. 2
3. 3
4. Více

- 1) Jaký počet dětí je dle Vašeho pohledu pro dnešní rodinu optimální?**
- a) 1
 - b) 2
 - c) 3 i více
- 2) Přáli jste si mít více dětí, ale z různých důvodů to nevyšlo?**
- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Stále zvažuji mít další dítě
- 3) Jak dlouhou rodičovskou dovolenou považujete za optimální pro dítě?**
- a) 6 měsíců
 - b) 1-2 roky
 - c) 3-4 roky
- 4) Kolik času denně jste věnovali svým dětem (v rámci hraní, povídání apod.) před jejich nástupem do základní školy?**
- a) 1-2 hod.
 - b) 2 a více hod.
 - c) Různě, někdy nebyl čas vůbec, někdy celý den, dle časových možností
- 5) Využili jste někdy služeb profesionální chůvy nebo specializované hlídací agentury pro své dítě?**
- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Hlídají pouze babičky a dědečkové
 - d) Ne, ale kdyby nemohli prarodiče, rád(a) této služby využiji
- 6) Rozdělte 100%, jaký činitel podle Vás, ovlivňuje Vaše dítě v jeho psychickém vývoji do 13 let.**
- a) Rodiče
 - b) Prarodiče
 - c) Škola
 - d) Vrstevníci
 - e) Různé sportovní a zájmové kluby
 - f) Elektronická média (televize, internet, sociální sítě aj.)
 - g) Kulturní instituce, kina, muzea, knihovny, aj..

7) Myslíte si, že věk rodiče v době raného stádia zásadně ovlivňuje budoucí vývoj dítěte?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

8) Myslíte si, že používání fyzického trestu u dětí je účinné?

- a) Ne
- b) Ano, většinou
- c) Občas

9) Napište dva druhy trestu (jiné než fyzické), které jste/byste využívali u výchovy svých dětí do jejich 13let:

.....

.....

10) Jak jste důslední při dodržování trestů u svého dítěte?

- a) Trvám na dodržení trestu až do konce
- b) Za dobré chování trest zmírním
- c) Nejsem úplně důsledný, od dodržení trestu většinou upustím před jeho vypršením
- d) Někdy ho prominu výměnou za splnění jiného náročnějšího úkolu

11) V kolik hodin by měli chodit spát děti předškolního věku, tj. cca do 6 let?

- a) Do 19 hod.
- b) Do 20 hod.
- c) Do 21 hod.
- d) Je možné i později, pokud dítě nevstává brzy ráno

12) Od kolika let je dle Vašeho názoru vhodné, aby dítě spalo odděleně od rodičů, resp. ve vlastním pokoji?

- a) Od narození
- b) Po 1 roce nejdříve
- c) Od 3 let, nejpozději před nástupem do školky

13) Je vhodnější nechat sourozence sdílet společně pokoj, nebo pokud možnosti dovolí, nechat každého samostatně v pokoji?

- a) Nechat společně
- b) Každý zvlášť
- c) Je to jedno

14) Víte, s kým a kde tráví vaše dítě svůj volný čas?

- a) Vždy vím místo i jména kamarádů
- b) Zním místo, ale jména kamarádů nikoliv
- c) Tuším

15) V kolika letech jste poprvé pustili své dítě samotné do školy/ze školy?

- a) Dříve než v 7 letech
- b) Od 7 let
- c) Od 8 let
- d) Od 9 let a výše
- e) Dosud nikdy

16) V kolika letech jste poprvé pustili své dítě samotné na hřiště?

- f) Dříve než v 7 letech
- g) Od 7 let
- h) Od 8 let
- i) Od 9 let a výše
- j) Dosud nikdy

17) Kdy je podle Vás vhodný čas pro přihlášení dítěte do sportovního nebo zájmového kroužku?

- a) Nejdříve po 3 roce
- b) Mezi 4-7 rokem
- c) Až dítě samo projeví zájem

18) Od kolika let by se mělo dítě zapojovat do drobných pomocných prací doma?

- a) Od 3 let
- b) Mezi 4-5 rokem
- c) Mezi 6-7 rokem
- d) Po 7 roce a výše

19) Jste „pro“, dávat dětem kapesné již od předškolního věku, tj. 3 let?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Jen, pokud si ho zaslouží (dobré chování, výsledky ve škole, pomoc doma apod.)

20) Jaká výše měsíčního kapesného je vhodná pro jednotlivé věkové skupiny dětí?

- a) 3-5 letKč
- b) 6-8 letKč
- c) 8-13 letKč

**21) V kolika letech jste dali do rukou dítěte první elektronický výrobek na hraní?
(mobil, ipad, notebook apod.)**

- a) Dříve než ve 3 letech
- b) Mezi 4-5 rokem
- c) Od 6 let
- d) Když mé dítě bylo malé, tyto výrobky ještě neexistovaly
- e) Dosud nikdy

22) Jak dlouho Vaše dítě, v rámci hry, denně hledí na display těchto elektronických „hraček“?

- a) Méně než hodinu
- b) Do 2 hod.
- c) Do 3 hod.
- d) Více jak 3 hod. denně
- e) Nikdy

23) Myslíte si, že používání těchto elektronických výrobků zásadně ovlivňuje duševní vývoj dítěte, a to zejména v předškolním věku?

- a) Rozhodně ano
- b) Rozhodně ne
- c) Nevím, nedovedu posoudit

24) Jsou Vaši rodiče rozvedení nebo spolu žijí (-li) celý život?

- a) Jsou (byli) spolu
- b) Rozvedení v době mého dětství
- c) Rozvedli se, až když jsem byl starší

25) Jste si vědomi něčeho, co byste rádi změnili ve Vaší dřívější výchově dětí, kdybyste měli tu možnost?

- a) Ano, určitě
- b) Ne, nic
- c) Možná by se něco našlo, ale teď si nevzpomenu

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Dana Kratochvíle
Obor: MSŘLZ
Forma studia: Kombinované
Název práce: Vliv rodiny na zdravý duševní vývoj dítěte
Rok: 2017
Počet stran textu bez příloh:⁴³54
Celkový počet stran příloh:⁴⁴ 5
Počet titulů českých použitých zdrojů: 14
Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0
Počet internetových zdrojů: 11
Vedoucí práce: PhDr. Marie Vacínová, CSc.

⁴³ zahrnuje počet stran od úvodu po závěr práce (seznamy použitých zdrojů již nepočítáme)

⁴⁴ zahrnuje celkový počet jednotlivých stran příloh